

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Therése Fraenkel

Sexköpslagen

-

ett slag i luften?

Examensarbete
20 poäng

Per Ole Träskman

Straffrätt

HT 2003

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	5
1 INLEDNING	8
1.1 Frågeställning och syfte	8
1.2 Avgränsningar	8
1.3 Material och metod	9
1.4 Disposition	10
2 LAG (1998:408) OM FÖRBUD MOT KÖP AV SEXUELLA TJÄNSTER	12
2.1 Lagens förarbeten	12
2.1.1 Prostitutionsutredningens förslag från år 1993	12
2.1.2 Regeringens proposition angående utredningsförslaget	17
2.1.3 Lagrådets yttrande	18
3 KRIMINALISERINGSPRINCIPER	19
4 KRIMINALISERING AV KÖNSKÖP	23
4.1 Argument för en kriminalisering	23
4.2 Argument mot en kriminalisering	23
5 SEXKÖPSLAGEN – NUVARANDE LYDELSE OCH TOLKNING	26
6 PROBLEMATIK	27
6.1 Försök	27
6.1.1 Försökspunkten	27
6.1.2 Farebedömning	29
6.2 Medverkan och anstiftan	30
6.3 Medgärningsmannaskap	31
6.4 Concursus necessarius	31
6.5 Samtycke	32
6.5.1 Försvarlighetsbedömning	33
6.5.2 Något om samtycke när det gäller sexköpslagen	33
6.6 Straffrättsvillfarelse	33

6.7 Frivilligt tillbakaträdande från försök till brott	35
7 BEVIS	37
7.1 Fri bevisprövning	37
7.2 Principer vid bevisföring och bevisvärdering	37
7.3 Förebringande av bevisning	37
7.4 Bevisbörda	38
7.5 Bevisvärdering	38
7.6 Bevisprövning	39
7.7 Erkännande	39
7.8 Vittnesbeviset	40
7.9 Bevisvärigheter vid tillämpningen av sexköpslagen	41
8 HUR HAR SEXKÖPSLAGEN TILLÄMPATS OCH VILKEN EFFEKT HAR DEN HAFT?	42
8.1 Socialstyrelsen	42
8.2 Brottsförebyggande rådet	42
8.3 Kännedom om förändringen av prostitutionen i Sverige 1998-1999	44
8.4 Rättspraxis	45
8.4.1 Mål nr B 980-99, rotel 82	45
8.4.2 Mål nr B 4725-99, rotel 85	46
8.4.3 Mål nr B 8051-02, rotel 95	46
8.4.4 Mål nr B 2284-02, rotel 93	46
8.4.5 Mål nr B 10023-02, rotel 76	48
8.4.6 Mål nr B 1366-03, rotel 73	48
8.4.7 Mål nr B 5642-03, rotel 76	49
8.4.8 Mål nr B 11854-03, rotel 82	50
8.4.9 Mål nr B 12433-03, rotel 95	51
8.4.10 Mål nr B 1101-01, rotel 41	52
8.4.11 Mål nr B1041-01, rotel 36	53
9 PÅFÖLJDER	54
9.1 NJA 2001 s.527	55
10 STRAFFÖRELÄGGANDE	58
11 NYTT LAGFÖRSLAG	59
11.1 SOU 2001:14 Sexualbrotten	59

11.1.1 Förslag till ny straffbestämmelse	61
11.2 Regeringens lagrådsremiss	62
11.2.1 Bakgrunden till regeringens lagrådsremiss	62
12 SOCIALT ARBETE MOT PROSTITUTION	65
12.1 Prostitutionsgruppen i Göteborg	65
12.1.1 Prostitutionsgruppens åsikter om lagstiftning	70
12.2 Nationell handlingsplan	71
13 ANALYS	72
14.1 Böcker och artiklar	77
14.2 Offentligt tryck	77
14.3 Statens offentliga utredningar	77
14.4 Övrigt	78
14.5 Internet	78
15.1 Avgöranden från Göteborgs Tingsrätt	79
15.2 Avgörande från Malmö Tingsrätt	79
15.3 Avgörande från Hovrätten över Skåne och Blekinge	79
15.4 Avgörande från Högsta Domstolen	79

Sammanfattning

Prostitution anser man i Sverige vara så skadligt och förkastligt att lagstiftaren beslöt i slutet av 1990-talet att försöka stävja den med hjälp av en lag som förbjuder köp av tillfälliga sexuella förbindelser.

För att kunna fällas för brott mot lagen krävs att en köpare skaffat sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning. Ett exempel är att en man köper ett vaginalt samlag av en prostituerad kvinna för 300 kronor.

Anledningen till att lagen stiftades är den att man i Sverige anser att prostitution skadar de inblandade parterna men också samhället i stort. Ytterligare en anledning var rädslan för att vi i Sverige skall få en mer liberal inställning till prostitution och att vi anser att det är normalt och legitimt att köpa sex för sin egna sexuella tillfredsställelser skull.

När lagstiftaren valde att införa ett straffbud så stod valet mellan en ensidig eller dubbel kriminalisering. Lagstiftaren ansåg dock att den säljande kvinnan är ett offer som till varje pris måste skyddas. Därför skall hon inte anses vara skyldig till något brottsligt. Utan det är endast den man som köper tillträde till hennes kropp som kan och skall straffas.

Lagen har visat sig vara svår både att tolka och att tillämpa i praktiken. För att det skall vara aktuellt med en nykriminalisering så krävs det att kriminaliseringen är effektiv och att straffbudet är relativt lätt att tolka och tillämpa. Det finns oerhört få fällande domar angående brott mot lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster. Anledningen till detta beror på att det har varit svårt från polisens sida att upptäcka när brott begås och det har varit fråga om bevisvärigheter i rättstillämpningen. Det har inte varit enkelt att bevisa att två parter kommit överens om sexuella tjänster mot pengar eller annan ersättning. I de flesta fall där en fällande dom avkunnats har den tilltalade erkänt brott.

Det har sagts att kriminaliseringen skall komplettera de sociala insatser som görs för att stävja prostitutionen, frågan är om den gör det eller om det enbart är så att den försvårar de sociala myndigheternas försök att komma i kontakt med både säljare och köpare för att förmå dem att sluta med sitt destruktiva beteende, på grund av att lagen har medfört att de driver sin verksamhet alltmer i det fördolda.

Eftersom lagen har varit svår att tillämpa är det enligt min mening fråga om vi skall ha ett straffbud som är utformat på det viset som vi har idag. Jag är tveksam. Är det kanske så att tanken bakom lagstiftningen är god men att den inte fungerar i praktiken på annat sätt än att urholka människors rättsmedvetande och är ett bevis på en tandlös lagstiftning.

Eftersom ett av lagens skyddsintresse är den säljande, prostituerade kvinnan så kan det inte komma på fråga att tillämpa brottsbalkens regler om medverkan och anstiftan när det gäller hennes agerande.

Det finns ytterligare problematik när det gäller tillämpningen av sexköpslagen. Det är frågan om när den så kallade försökspunkten är uppnådd när vi har att göra med försök till köp av sexuella tjänster. Frågan har varit uppe till prövning ett par gånger och något enkelt svar är i praktiken svårt att finna.

Med tanke på att lagen har varit svår att tolka och tillämpa i praktiken har det kommit ett förslag på en reformering. I stora drag går reformeringen ut på att lagen skall bli enklare att tolka och att tillämpningsområdet skall utvidgas något.

Förkortningar

BrB	Brottsbalken
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
f.	och följande sida
ff.	och följande sidor
HD	Högsta domstolen
Ibid.	Ibidem
JT	Juridisk Tidskrift
JO	Justitieombudsmannen
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv avd I
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalken
RF	Regeringsformen
s.	sida
Sexköpslagen	Lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning

1 Inledning

1.1 Frågeställning och syfte

Det sägs att prostitution är världens äldsta yrke och att oavsett åtgärder kommer denna form av könshandel alltid att finnas i alla samhällen. Detta kanske förvisso är sant men man har nu öppnat ögonen för de skadeverkningar som prostitutionen för med sig. Det har konstaterats att könshandelns skadeverkningar drabbar både de enskilda parterna men också samhället i stort. För att kunna kontrollera prostitutionen och dess följder har många åtgärder vidtagits. Bland annat har det instiftats en ny lag i Sverige, lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster.

Argumenten för och emot en lagstiftning var många men trots alla motargument beslöts det att en lag skulle införas. Det kan tyckas att den är kontroversiell och de flesta har en åsikt angående lagens vara eller icke vara.

Huvudsyftet med den här uppsatsen är att göra en rättsutredning angående den aktuella lagen för att sedan kunna dra slutsatser huruvida lagen är ett resultat av en effektiv lagstiftning eller ej.

För att kunna uppfylla uppsatsens syfte har jag formulerat frågeställningar som skall lösas under uppsatsarbetet. De frågeställningar som jag använt mig av är följande:

Varför stiftades det en lag om köp av sexuella tjänster?

Hur ser lagen ut och vilka rekvisit skall uppfyllas?

Hur har lagen tillämpats sedan ikraftträdandet den 1 januari 1999?

Vilka övriga åtgärder kan vidtagas för att stävja könshandeln?

Hur skall kriminalisering ske för att den skall vara så effektiv som möjligt?

1.2 Avgränsningar

Ämnet är oerhört brett och intressant vilket innebär att jag har varit tvungen att begränsa mig i mitt arbete på grund av att tiden inte räckt till för att kunna väga in alla aspekter som kan vara av intresse. Jag håller mig enbart till den prostitutionsform som vi oftast förknippar med prostitution. Det vill säga den form där det är en kvinna som säljer de sexuella tjänsterna till en manlig köpare. Utifrån denna avgränsning så utgår jag också från att vi har att göra med vuxna parter.

Det har gjorts utredningar angående prostitutionens vara eller icke vara tidigare bland annat på 1980-talet men dessa utredningar och övriga historiska perspektiv angående prostitution tar jag inte upp närmare. Jag berör inte heller det som kallas trafficking, det vill säga handel med barn och kvinnor för sexuella ändamål på grund av att det är en annan lagstiftning som är tillämplig på detta området.

På grund av att lagen är relativt ny så har det varit svårt att få tag i material, det har krävt ett gediget arbete vilket innebär att när jag beslutade mig för att leta upp domar angående brott mot den nya lagen så har jag arbetat utifrån Göteborgsområdet. Göteborg är en stor stad som både har och har haft prostitution i en inte alltför obetydlig skala så jag anser att valet av stad har relevans för mitt arbete. Ett undantag från detta ställningstagande har jag gjort. Jag har tagit med en dom från Malmö tingsrätt, detta på grund av att denna dom överklagades till hovrätten över Skåne och Blekinge. Hovrättens dom publicerades och belyser en av de aspekter av lagen som jag fokuserar på.

Eftersom det löpande kommer nya domar och utredningar på prostitutionens område så har jag valt att inte beröra de eventuella utredningar och domar som kommer eller har kommit sedan den 30 juni 2004. På grund av tidsbrist så har jag inte heller gått igenom de strafförelägganden som finns hos åklagarmyndigheten.

När det gäller beviskapitlet så försöker jag att hålla det kort, jag går först igenom de grundläggande reglerna för bevisvärdering och bevisföring innan jag går in på de bevis som kan bli aktuella i en huvudförhandling angående brott mot lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster, främst vittne och erkännande. Jag fokuserar också bara på de indispositiva målen eftersom det endast är de som har relevans i min uppsats. När det gäller avsnittet om bevisvärdering går jag inte in på de olika teorierna som finns om hur man skall göra en korrekt värdering utan jag nämner endast de principer som skall ligga till grund för denna.

1.3 Material och metod

Det material som jag har använt mig av anser jag vara objektivt och relevant för den rättsutredning jag gjort. Jag har använt mig av juridiska rättskällor av olika slag, till exempel statens offentliga utredningar och propositioner. Publicerade juridiska artiklar har använts liksom praxis och doktrin.

Källkritisk skall man alltid vara men jag anser att materialet jag använt inte förtjänar någon närmare kritik. Detta på grund av att jag till stor del använt mig av förarbeten, utredningar och rättspraxis.

Det största problemet jag stötte på var när jag skulle leta upp domar. Domstolarna använder sig inte av något sakregister vilket innebär att man

behöver veta namn eller målnummer eller liknande för att få del av en dom. Har man inte denna information får man leta manuellt i domstolsböckerna vilket är ett gediget arbete som jag fick ägna mig åt under någon veckas tid.

Materialet som jag penetrerat och använt mig av har jag hittat på olika bibliotek, på Internet och på tingsrätten i Göteborg.

1.4 Disposition

För att kunna svara några av mina frågeställningar börjar jag med ett kapitel som handlar om den nuvarande lagens förarbeten. I kapitlet tar jag upp både den SOU respektive den proposition som låg till grund för lagen, detta för att få en förståelse angående varför vi har en lag som förbjuder könsköp i Sverige.

Efter kapitlet om lagens förarbeten kommer ett kapitel som handlar om kriminaliseringsprinciper. Vilka rättsstatliga principer skall iakttas vid en nykriminalisering och hur skall man lagstifta för att få ett så effektivt resultat som möjligt?

Det finns problematiska aspekter när det gäller lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster och det är främst fråga om problem när det gäller försök, medverkan, medgärningsmannaskap, anstiftan, samtycke och straffrättsvillfarelse. Därför har jag ett kapitel som rör de ovanstående frågorna.

När det gäller sexköpslagen har det visat sig finnas omfattande bevisproblem. Jag har därför valt att ha ett kapitel som rör bevisfrågor. I kapitlet tar jag först upp en allmän del om bevis för att sedan inrikta mig på de bevis och bevisproblem som kan bli aktuella när vi tillämpar den aktuella lagstiftningen.

Ett av mina syften med uppsatsen är att se hur lagen tillämpats och vilken effekt den har haft på prostitutionen. Kapitel 8 handlar om dessa frågor. I detta kapitel tar jag även upp de domar som jag tagit del av angående rättstillämpningen.

Det är långt ifrån alla könsköp som hamnar i en rättegångssal, många ”fall” avklaras genom att åklagaren utfärdar ett strafföreläggande till den person som köpt en sexuell tjänst. På grund härav har jag ett kapitel som tar upp strafföreläggande, vad det är för något och vilka rättsregler som gäller på området.

Nyligen, (i juli 2004) kom det ett förslag till en reformering av sexköpslagen. Kapitel 11 handlar om reformeringen.

Det är inte endast genom kriminalisering som man kan komma åt könshandeln. Många gör ett gediget socialt arbete för att hjälpa och stötta

både de prostituerade kvinnorna och torskarna. Det sista kapitel i uppsatsen berör detta sociala arbete.

I min analys som följer kapitlet om det sociala arbetet försöker jag att svara på mina frågeställningar som jag lade till grund för uppsatsen i inledningen. Jag försöker även analysera lagen och komma med förslag på ändringar och övriga åtgärder som kan vidtagas för att effektivisera kampen mot könshandeln.

2 Lag (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster

Förutom den utredning som ligger till grund för dagens straffbud gjordes det en utredning angående prostitutionens vara eller icke vara redan tidigare. Denna utredning gjordes under 1970-talet. År 1977 tillsattes det en utredning som bland annat skulle kartlägga prostitutionen i Sverige, utredningens arbete resulterade i SOU 1981:71. Trots många argument för en kriminalisering så valde utredningen att inte stödja ett förbud mot prostitution på den grunden att utredningen ansåg att förbudet skulle bli ineffektivt på grund av den låga risken att bli upptäckt för brott mot lagen. Det ansågs också att det skulle vara svårt att övervaka förbudet och att förbudet inte skulle leda till någon påföljd vilket skulle innebära att människors rättsmedvetande urholkades. Den enda kriminalisering som utredningen utmynnade i var ett förbud mot sexklubbar som visade pornografiska föreställningar offentligt.

År 1993 tillsattes en utredning som skulle utreda könshandeln, denna utredning kom i sitt betänkande SOU 1995:15 fram till att det i Sverige skulle införas ett förbud mot köp av sexuella tjänster.¹ Denna utredning ligger till grund för regeringens proposition 1997/98:55, i vilken regeringen stödjer ett förslag om ett förbud mot könsköp. SOU:n från 1995 och regeringens proposition är förarbeten till den lag som vi har idag, lag (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster. I juni 2004 har det kommit ett nytt förslag som innebär vissa ändringar i sexköpslagen för att underlätta tillämpningen av den samma.

2.1 Lagens förarbeten

2.1.1 Prostitutionsutredningens förslag från år 1993

Som nämnts ovan tillsattes det en prostitutionsutredning år 1993 som hade till uppgift att göra en utredning om prostitutionen i Sverige och ge förslag på samhällsinsatser mot prostitution. Utredningen antog namnet 1993 års prostitutionsutredning och utredningens arbete resulterade i SOU 1995:15.

Prostitutionsutredningen föreslog att det skulle införas en ny paragraf i 6 kapitlet BrB, med följande lydelse:

*”Den som utnyttjar en annan person för en tillfällig sexuell förbindelse mot ekonomisk eller annan därmed jämförlig ersättning, döms för **könshandel** till böter eller fängelse högst sex månader.*

Detsamma skall gälla den som ställer sig till förfogande för en sådan sexuell förbindelse.

¹ Brottsförebyggande rådet. BRÅ- rapport 2000:4. Tierp 2000, s. 13 f.

Om brottet är grovt döms till fängelse i högst fyra år. Vid bedömande av huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas om det innebär missbruk av någons ungdom, oförstånd, utsatthet eller beroende ställning”.²

2.1.1.1 Bakgrund till prostitutionsutredningens förslag

Könshandel, att man kan köpa tillträde till en annan människas kropp för att tillfredsställa sin eller någon annans sexualdrift, hör inte hemma i ett modernt Sverige eller i övriga moderna samhällen. Kvinnor skall inte ses som en handelsvara som kan köpas och säljas, detta motverkar jämställdheten mellan könen och det är jämställdhet som man strävar efter i dagens Sverige.

Könshandelns förkastlighet och skadeverkningar både för den enskilde köparen och säljaren men också för samhället i stort gör att den måste bekämpas på alla tänkbara sätt.

Sociala insatser är viktiga i detta sammanhang men för att de skall få genomslag är det viktigt att det utreds vilken bakgrund säljarna och köparna har och vilka motiv de har just för att sälja respektive köpa sexuella tjänster.³ Det har genom forskning konstaterats att de säljande kvinnornas bakgrund ofta präglas av dåliga uppväxtförhållanden. De har ofta vuxit upp i en miljö där det har förekommit våld och missbruk. Ofta har de prostituerade kvinnorna varit utsatta för någon form av sexuella övergrepp under sin levnadstid.⁴

1993 års prostitutionsutredning menar att om prostitution skall kunna kriminaliseras så måste den kriminella handlingen kunna särskiljas från övriga icke kriminella handlingar. Varför ett nytt prostitutionsbegrepp skulle behöva införas. Detta nya begrepp skall enligt utredningen omfatta både homosexuell och heterosexuell prostitution där det kan vara fråga om både kvinnor och män som köpare respektive säljare. Alla sexuella tjänster skall omfattas, inte bara de som lagstiftaren tidigare kallat sexuellt umgänge. För att det skall vara fråga om prostitution skall det också utges en ersättning som kan bestå av kontanta medel eller annan ersättning exempelvis narkotika.⁵

2.1.1.2 Resultatet av prostitutionsutredningens arbete

Utredningen menar; för att markera samhällets inställning till och motverka en normalisering av prostitutionen är det nödvändigt med en kriminalisering av könshandeln. Kriminaliseringen kan också komma att verka effektivt mot könshandeln vilket i förlängningen skulle innebära att den minskar. De insatser som tidigare gjorts såväl juridiska som sociala har inte haft någon större inverkan på prostitutionen och dess skadeverkningar. På grundval av detta måste lagstiftaren nu markera att det inte är acceptabelt att en del

² SOU 1995:15 s. 33.

³ SOU 1995:15 s. 213 ff.

⁴ Näringsdepartementets faktablad juli 2004. Prostitution och handel med kvinnor s. 2.

⁵ SOU 1995:15 s. 209 ff.

människor får skada och utnyttja andra endast för sin egna sexuella vinnings skull. Utredningen menar vidare; för att lagstiftningen skall bli effektiv krävs det att polisen får de resurser som krävs för att kunna upptäcka och beivra brott, både brott mot sexköpslagen men också för att kunna beivra annan brottslighet som följer av könshandeln. Könshandeln hänger samman med olika former av våldsbrott och ekonomiska brott, vilka skulle vara möjliga att komma åt på ytterligare ett sätt.

I utredningen konstateras vidare att det givetvis finns svårigheter med en kriminalisering men att dessa svårigheter inte är alltför överhängande. Annan lagstiftning på området förbjuder köp av tillfälligt sexuellt umgänge med en person som är under 18 år, det skulle nu bara vara fråga om en utvidgning av rådande lagstiftning och ett ytterligare steg i markeringen att samhället inte accepterar den skadliga verksamhet som könshandeln innebär. Argumentet att könshandeln skulle drivas under jorden⁶ i och med en kriminalisering skall inte föraktas men könshandeln har hela tiden bedrivits mer eller mindre i det fördolda och skillnaden skulle inte komma att vara av någon nämnvärd betydelse. En förutsättning för att straffbudet skall kunna efterlevas är att det kan kontrolleras och det får antas vara en förutsättning att både polisen och socialtjänsten får ökade resurser för att kunna sköta kontrollen och efterlevnaden. Kriminaliseringen skulle inte innebära att man sedan lägger locket på och menar att nu har samhället gjort vad man kunnat utan möjligheterna att ge alla inblandade den hjälp och det stöd de behöver kommer alltid att kvarstå.

Motargument har också varit att en del säljare och köpare inte skulle bry sig om ifall de gjorde sig skyldig till något brottsligt, utan de skulle fortsätta sin verksamhet i princip som tidigare. Ett argument av denna dignitet har inte tidigare hindrat lagstiftaren från att lagstifta till exempel när det gäller olika former av våldsbrott.

En kriminalisering i Sverige skulle också kunna ge genomslag utomlands för de grupper i andra länder som arbetar mot prostitution. Det är viktigt att vi är bestämda i vår uppfattning gentemot andra länder att vi förespråkar ett jämställt samhälle och alla människors lika värde. Vi blir mer och mer internationaliserade i Sverige och det finns en risk att vi får en likartad inställning till könshandel som den som finns på kontinenten om vi inte tar ett kriminaliseringsbeslut. Det vill säga att vi får en mer liberal inställning till prostitution.⁷

Enligt Claes Lernestedt skrev Riksåklagaren i sitt remissyttrande över lagförslaget att säljaren och köparen inte är jämställda och att säljaren inte skulle ha velat ha en sexuell relation med köparen om hon hade haft ett val. Köparen utnyttjar alltså säljarens svåra sociala, ekonomiska eller personliga ställning för att tillfredsställa sig själv, därför skall köp av sexuella tjänster anses vara kriminellt. Sexualitet skall inte kunna köpas och säljas.⁸

⁶ Se nedan.

⁷ SOU 1995:15 s. 224 ff.

⁸ Lernestedt, Claes m.fl. Sexköpskriminaliseringen – till skydd av vad? – del II s. 118 f.

2.1.1.3 Kriminalisering med straffansvar för både köpare och säljare?

Det finns de som hävdar att den säljande kvinnan är ett offer, att hon är i stort behov av stöd och hjälp. Hon skall därför inte straffbeläggas utan det är köparens handlande som skall anses vara kriminellt.

En annan åsikt är den att för att det skall vara fråga om handel så krävs det både en köpare och en säljare och det skulle förefalla märkligt om endast den ena av dessa båda parter kriminaliseras. Skall kvinnan ses som ett offer så kan det tänkas att det skall vara möjligt att i en sådan situation kunna åberopa *concursum necessarius*, det vill säga en gärning kräver flera människors medverkan.⁹ Kvinnan skall inte straffas för att hon säljer sin kropp trots att detta många gånger görs frivilligt. För att det skall vara fråga om en otillåten gärning krävs det två parter som deltar i en handling men det krävs inte att båda straffas.¹⁰

En synpunkt angående kvinnan som offer har framförts av Claes Lernestedt och Kai Hamdorf. De menar att de kvinnor som redan har det svårt i prostitutionsmiljön, de som är i stort behov av hjälp är de som kommer att få det riktigt problematiskt. Det är förmodligen så att dessa kvinnor kommer att verka mer i det dolda om en kriminalisering av köp införs på grund av att köparna kommer att dra sig undan ljuset och det är då svårt att förmå dessa kvinnor att söka hjälp eftersom det kommer att bli svårt att etablera en kontakt med dem. En dubbel kriminalisering av både säljare och köpare skulle däremot kunna göra det lättare att hjälpa de kvinnor som behöver hjälp om det ges utrymme för det inom påföljderna för det nya brottet.¹¹

Kriminaliseringen bygger på normaliseringsfrågan, det vill säga att könshandel inte är acceptabel vare sig ur den enskilde individens synvinkel eller samhällets i stort. Därför bör straffbudet gälla båda parterna men också för att det får störst effekt om det riktar sig åt båda hållen.¹² En ensidig kriminalisering riskerar att den tänkta normbildande funktionen inte får den effekt man önskar.

Kriminaliseringen har visserligen som en av sina skyddsuppgifter att skydda den säljande kvinnan.¹³ Det går dock inte att komma ifrån att det krävs medverkan av den säljande parten för att en brottslig gärning skall begås. Umgänget inleds efter en frivillig överenskommelse mellan två vuxna parter som oftast initieras av säljaren. Frågan är då varför hennes medverkan inte fritar köparen från straffansvar? Svaret på frågan är att vi då inte skulle ha någon gärningsman att straffa för brott mot lagen.

⁹ Mer om *concursum necessarius* nedan.

¹⁰ SOU 1995:15 s. 227 f.

¹¹ Lernestedt, Claes m.fl. Sexköpskriminaliseringen – till skydd av vad? – del II s. 123.

¹² SOU 1995:15 s. 227 f.

¹³ Lernestedt, Claes m.fl. Sexköpskriminaliseringen – till skydd av vad? – del I s. 857.

Ett annat av lagens skyddsintresse är det allmänna. Det finns ett allmänt intresse av att de prostituerade kvinnorna inte utnyttjas och kränks. Ses säljaren som ett offer så skulle man kunna tänka sig att hon i umgänget blir utsatt för sexuellt utnyttjande enligt brottsbalkens bestämmelser. Sexuellt utnyttjande kräver dock enligt brottsbalken att den som blir sexuellt utnyttjad befinner sig i "vanmakt eller annat hjälplöst tillstånd eller lidit av psykisk störning" för att gärningsmannen skall kunna ställas till ansvar för sitt handlande. 1993 års prostitutionsutredning menar att endast det faktum att den säljande kvinnan är prostituerad kan inte jämföras med vanmakt eller annat sådant jämförligt tillstånd. Detta innebär att det sexuella förhållandet inte kan undanta köparen från ansvar för sitt handlande.

Prostitutionen skadar både enskilda individer och samhället i stort. Skadorna är så pass allvarliga att en straffsanktion är motiverad och straffsanktionen kan antas vara effektiv när det gäller bekämpningen av könshandeln.

2.1.1.4 Hur skall ett straffbud utformas?

Ett förbud vars efterlevnad inte kan övervakas kan innebära en fara för vårt rättssamhälle. Samhällsmedborgarnas rättsmedvetande urholkas och de mister sin respekt för de regler och lagar som existerar om efterlevandekontrollen brister. Detta skulle kunna vara ett ledande argument för att endast kriminalisera den prostitutionsform som kan kontrolleras eller som i vart fall är möjlig att kontrollera, det vill säga gatuprostitutionen. Detta argument faller på att all prostitution har skadliga effekter och det skulle därför te sig märkligt om bara den ena formen av prostitution är straffvärd men inte de övriga formerna, detta skulle också vara svårt att förklara för det allmänna rättsmedvetandet.

1993 års prostitutionsutredning föreslår sammanfattningsvis att alla former av prostitution skall omfattas av en kriminalisering oavsett om det är fråga om homosexuell- eller heterosexuell prostitution. För största möjliga effektivitet skall både köpare och säljare omfattas av straffbudet. Utredningen föreslår vidare att rubriceringen skall vara könshandel och att det även skall vara möjligt att införa ett straffbud angående grov könshandel.

När det gäller påföljdsfrågan torde de prostituerade enligt utredningen främst dömas till vård eller behandling. Det kan även vara en lämplig påföljd för köpare som ofta köper sexuella förbindelser. Lindriga fall torde kunna beläggas med ett bötesstraff exempelvis då en kund köper en tillfällig sexuell förbindelse vid ett enstaka tillfälle. Fängelse skall också ingå i straffskalan men om endast fängelse skulle ingå skulle brottet få ett mycket högt straffvärde i förhållande till andra brott.¹⁴

¹⁴ SOU 1995:15 s. 227 ff.

2.1.2 Regeringens proposition angående utredningsförslaget

2.1.2.1 Bakgrunden till regeringens förslag

Regeringen menar att prostitution inte är önskvärt i dagens Sverige men för den sakens skull är det inte rimligt att kriminalisera säljaren av dessa tjänster på grund av att det oftast är säljaren som är den svagare parten och hon utnyttjas allt som oftast för att tillfredsställa någon annans sexualdrift. För att prostitutionen skall minska och förhoppningsvis försvinna måste de säljande kvinnorna motiveras att söka stöd och hjälp för att komma bort från prostitutionen. Det kan tänkas att de inte söker stöd och hjälp om de riskerar att lagföras om de ger sig till känna och talar om vilken verksamhet de bedrivit. På grundval därav anser regeringen att de säljande kvinnorna skall undgå straffansvar.

Fakta visar att prostitutionen skadar, både enskilda och hela samhället och det figurerar mycket brottslighet i de prostituerades kretsar. Den sociala tillvaron för de prostituerade är mycket svår. Det är därför viktigt att prostitutionen bekämpas. Regeringen menar att visst finns det motargument mot en kriminalisering men argumenten för väger betydligt tyngre varför det är fullt möjligt att förbjuda köp av sexuella förbindelser av tillfällig natur. Genom förbudet markerar samhället sin inställning till köp av sexuella tjänster, att det är omoraliskt och prostitutionen kan bekämpas på ett mer effektivt sätt än vad som hittills gjorts samtidigt som skadeverkningarna elimineras.

När det gäller kontrollen av förbudets efterlevnad är regeringen av den uppfattningen att straffbudet får effekt endast genom den konsekvensen att köparen riskerar att figurera i en polisutredning och att det skulle vara avskräckande i sig. Förbjuder man ett köp så underlättar man för polisen i deras arbete att möjliggöra ingripanden i de miljöer där de vet att prostitution förekommer. Tillslag är möjligt att göra på ett tidigt stadium i och med att det föreslås att försök till köp av sexuella tjänster också skall anses vara kriminellt. Förhoppningen är att kundkretsen skall minska och att en konsekvens av detta är att även antalet prostituerade minskar inom såväl gatuprostitutionen som den dolda inomhusprostitutionen och att nyrekryteringen av unga flickor in i prostitutionsträsket skall stagnera.

Det är av vikt menar regeringen i sin proposition att de sociala myndigheterna fortsätter att bedriva det arbete som de redan bedriver angående könshandeln. Kriminaliseringen skall ses som ett komplement till de sociala insatser som görs och dessa båda skall verka tillsammans för att bekämpningen av prostitutionen som företeelse skall kunna utföras så effektivt som möjligt.¹⁵

¹⁵ Prop. 1997/98:55 s. 104 ff.

2.1.2.2 Regeringens lagförslag

*”Den som mot ersättning skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse, döms – om inte gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken – för **köp av sexuella tjänster** till böter eller fängelse i högst sex månader.*

För försök döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken”.¹⁶

Regeringen föreslår att det nya straffbudet skall omfattas av en egen lag och inte införas i 6 kap brottsbalken. Anledningen till detta ställningstagande är att det nya straffbudet skiljer sig från de straffbud som finns upptagna i brottsbalken samt att brottsbalkens sjätte kapitel skall genomgå en översyn inom en snar framtid. I samband med denna översyn är det lämpligt att överväga vart de olika straffbuden angående sexualbrott lämpligen ska placeras och hur det nya straffbudet skall förhålla sig till de övriga, främst förförelse av ungdom och koppleri.¹⁷

Regeringen anser också att försök till köp av tillfälliga sexuella förbindelser skall vara straffbart trots att det kan tänkas uppstå omfattande bevisssvårigheter. Bevisssvårigheter finns även när det gäller BrB 6:10 och samma övervägande bör gälla den nya lagen som straffbudet i brottsbalken.¹⁸ Fråga om när försökspunkten¹⁹ skall anses vara uppnådd kan diskuteras, men den skall anses vara uppnådd i vart fall när ett erbjudande om erläggande av ersättning har lämnats.²⁰

2.1.3 Lagrådets yttrande

Lagrådet yttrade sig angående förslaget att kriminalisera köp av sexuella tjänster och menar i sitt yttrande att det inte finns något brott i brottsbalken med så låg straffskala som det nu är frågan om som är straffbelagt på försöksstadiet. Det är dock inte omöjligt att bestraffa försök till vissa brott trots att de har en relativt lindrig straffskala. Anledningen till att man i detta fallet vill straffbelägga försök till köp av sexuella tjänster är att brottet innebär att det intresse man vill skydda med lagstiftningen angrips av brottet och att man vill reducera skadeverkningarna så långt det är möjligt. Det är då av vikt med en kriminalisering redan på försöksstadiet. Syftet skulle kunna uppnås genom att straffbudet utformas som en materiell försöksbestämmelse liknande den rörande förförelse av ungdom. Även den som söker skaffa sig sexuellt umgänge med en person under 18 år straffas. Lagrådet ser inga lagtekniska problem med att även försök till köp av tillfälliga sexuella förbindelser införs.²¹

¹⁶ Ibid. s. 15.

¹⁷ Ibid. s. 104 ff.

¹⁸ Mer om bevis nedan i kapitel 7.

¹⁹ Mer om försökspunkten nedan i kapitel 6.1.1.

²⁰ Prop. 1997/98:55 s. 136 f.

²¹ Ibid. s. 210.

3 Kriminaliseringsprinciper

När det gäller nykriminalisering så har riksdagen uttalat att den förespråkar restriktivitet när det gäller att försöka beivra överträdelser av samhällets normer med hjälp av en kriminalisering. Kriminalisering är bara befogad om det aktuella beteendet kan vara påtagligt skadligt eller farligt, andra möjligheter att få bukt med problemet är inte tillräckliga samt att graden av gärningens allvar kräver någon form av straffsanktion. Det är de mest förkastliga gärningarna som skall vara belagda med ett straff. Straffsanktionen skall vara effektiv när det gäller att det beteendet som är icke önskvärd motarbetas samt att rättsväsendet har tillräckliga resurser för att kontrollera straffbudet och beivra de överträdelser som eventuellt görs.²² Det är också av vikt att varje nykriminalisering tydligt anger viket skyddssyfte/skyddsintresse som kriminaliseringen har.²³

Kriminalisering av en icke önskvärd gärning skall vara en sista utväg, ultima ratio, när andra kontrollmöjligheter är uttröta. Det straff som följer en kriminalisering är en kraftig reaktion från lagstiftarens sida på den enskildes handlande och det skall vara något negativt för den enskilde. Straffet skall uppväga det lidande eller den skada som brottet medfört samtidigt som straffet ger obehag eller förluster för gärningsmannen.

Kriminalisering av ett handlande kan också ha ett avskräckande och ett allmänpreventivt syfte vilket innebär att avsikten med en kriminalisering är att förhindra att vissa gärningar begås. Tanken är att man skall kunna styra människornas handlingar i den riktning som lagstiftaren finner önskvärd och att risken att bli straffad skall avhålla människor från att handla på ett skadligt sätt. Människorna skall avskräckas från att begå brott samtidigt som medvetenheten vad som är rätt och fel ökar, det vill säga medborgarna får ett annat moraltänkande. Det finns också en individualpreventiv synvinkel och det är att motverka att den som begår brott begår brott igen.

Det som man vill förhindra med ett kriminaliseringsbeslut är att en viss grupp av människor begår en viss typ av kriminella handlingar. Nils Jareborg är skeptisk när det gäller att kriminalisera på individualpreventiva grunder. Han menar; för att detta skall vara möjligt så måste man peka ut en viss grupp av lagöverträdare och detta går emot principen om att kriminalisering skall avhålla människor från att begå brott. Egentligen så har brottet ringa betydelse för ingripandet mot lagöverträdarna för det är personerna som man egentligen vill komma åt.²⁴

Det finns vissa risker med ett hot om straff. Ett straffhot kan på många sätt vara ineffektivt, bland annat på grund av medborgarnas okunnighet om sina

²² SOU 1995:15 s. 228

²³ Lernestedt, Claes m.fl. Sexköpskriminalisering – till skydd av vad? – del 1 s.847

²⁴ Jareborg, Nils. Allmän kriminalrätt, s. 45 ff.

skyldigheter, att det är svårt att upptäcka när vissa brott begås samt att brottspreventiva och polisiära resurser är alltför knappa.²⁵

När det gäller ett straffbuds effektivitet så kan detta tolkas på flera sätt. Det kan resultera i att de kriminaliserade gärningarna inte begås eller att den som trots allt trampar över tröskeln upptäcks och därmed straffas. Idag förespråkas ännu en effektivitetsaspekt och det är att en kriminalisering är effektiv om samhället genom kriminaliseringen markerar sitt ogillande genom ett straffbud och sätter en moralisk prägel på det. Antingen så tror man att man kan ändra en samhällsinställning i en viss fråga eller så ger lagstiftaren bara med sig för opinionsdebatten, det vill säga straffrätten är symbolisk. Symbolfunktionen innebär att genom att kriminalisera en gärning visar lagstiftaren att en gärning är socialt förkastlig och inte accepterad i samhället.

Som det nämndes ovan så skall varje straffbud ha ett skyddsintresse som är det intresse som skall skyddas av strafflagstiftningen. Det är dock inte alltid nödvändigt att ta till kriminalisering för att skydda ett visst intresse. Det kan i vissa fall räcka med till exempel skadeståndsskyldighet. Det är bara särskilt skyddsvärda intressen som skall skyddas av en kriminalisering. Det vill säga, det skall finnas goda skäl för en kriminalisering.

Det måste vara samhällsekonomiskt lönsamt att kriminalisera och med detta menas att vinsterna med en kriminalisering skall vägas mot och överväga de kostnader som finns för att till exempel kontrollera efterlevnaden och lagföringen.

Sammantaget kan man säga att kriminaliseringen måste vara effektiv och med detta menas att kriminaliteten måste minska.

Det är viktigt att komma ihåg att det finns ett förbud mot retroaktiv kriminalisering i RF 2:10 st 1. Detta stadgande innebär att ett straff bara får utdömas om gärningen var straffbelagd vid tidpunkten för gärningens förövande. Blir gärningsmannens handlande straffbelagt först senare får man inte utdöma ett straff retroaktivt. Det får inte heller utdömas ett svårare straff än vad som är föreskrivet för brottet. För att ett straff skall få utdömas måste det vidare ha stöd i skriven lag och medborgarna måste kunna förutse straffrättsliga ingripanden. För detta ändamål krävs att lagstiftningen är begriplig och precis. Är straffbudet svårtolkat eller är gärningen som omfattas av straffbudet svårbevisad finns det risk för att rättstillämpningen blir ineffektiv och kanske orättvis vilket kan medföra att det allmänna rättsmedvetandet urholkas.²⁶ I förlängningen kan det innebära att lagstiftaren mister sin trovärdighet hos samhällsmedborgarna och rättssäkerheten riskerar att urholkas.²⁷

²⁵ Lernestedt, Claes m.fl. Sexköpskriminaliseringen – till skydd av vad? – del II s. 127 f.

²⁶ Jareborg, Nils. Allmän kriminalrätt, s. 45 ff.

²⁷ Person Leif GW. Horor, hallickar och torskar: en bok om prostitutionen i Sverige. Stockholm 1981, s. 208 f.

För att sammanfatta det ovan sagda finns följande rättsstatliga principer upprättade av Nils Jareborg som skall iakttas vid en kriminalisering:

1. "Brott förutsätter att gärningen typiskt sett kränker eller hotar ett rättsligt erkänt intresse eller värde, som är möjligt att konkretisera och som ytterst kan föras tillbaka på individers intressen och värderingar.
2. Kriminalisering får inte avse enskilda fall eller personer, utan den måste vara generell, dvs. avser brottstyper.
3. Bestraffning är samhällets mest ingripande och förnedrande sanktion; kriminalisering bör därför tillgripas endast i sista hand eller för de mest förkastliga gärningarna.
4. Ett brott består i enstaka onda eller kränkande gärningar; straffrätten riktar sig direkt mot handlingar och underlåtenheter. Endast indirekt riktar den sig mot gärningsmannen.
5. Brott förutsätter att gärningsmannen kan anses vara moraliskt ansvarig för gärningen; straffrättsligt ansvar får inte åläggas om gärningsmannen saknade ansvarsförmåga eller om han handlade utan uppsåt eller oaktsamhet eller om han på annan grund måste anses vara ursäktad.
6. Brottstyperna måste vara definierade i lag (generell normgivning, tillgängligt för allmänheten).
7. Brottstyperna måste vara begripligt och bestämt definierade.
8. Kriminalisering får inte ske retroaktivt till gärningsmannens nackdel.
9. Kriminaliseringen bör genom straffskalans utformning återspegla också måttet av förkastlighet hos brottstypen.
10. Repressionsnivån, dvs. straffhotet sådant det kommer till uttryck i påföljdspraxis, bör inte vara strängare än vad som är nödvändigt för att hålla brottsligheten på en tolerabel nivå".²⁸

²⁸ Jareborg, Nils. Allmän kriminalrätt, s. 63 f.

För att en kriminalisering av en gärning skall vara befogad måste således följande punkter vara uppfyllda:

1. "ett beteende kan föranleda påtaglig skada eller fara
2. alternativa sanktioner står inte till buds, skulle inte vara rationella eller skulle kräva oproportionerligt höga kostnader
3. straffsanktion krävs med hänsyn till gärningens allvar
4. straffsanktion skall utgöra ett effektivt medel för att motverka det icke önskvärda beteendet
5. rättsväsendet skall ha resurser att klara av den eventuellt ytterligare belastning som kriminaliseringen innebär".²⁹

²⁹ Ibid. s. 64.

4 Kriminalisering av könsköp

4.1 Argument för en kriminalisering

Ett av de tyngsta argumenten för en kriminalisering av könsköp är att om ett straffbud införs kommer det ha en viktig normbildande funktion på det viset att män och kvinnor blir mer jämställda och att i ett sådant förhållande kan inte könshandel accepteras. Utan det skall ses som brottsligt på grund av dess skadlighet och förkastlighet.

Enligt de yrkesgrupper som arbetar nära de prostituerade, exempelvis poliser och socialarbetare, är en kriminalisering det enda effektiva sättet att komma åt könshandeln. Socialtjänsten har uttalat att om könshandeln kriminaliseras så minskar prostitutionen dramatiskt och skadeverkningarna uteblir.

Ytterligare ett argument är att köparna av sexuella tjänster inte vill bli avslöjade. Att de riskerar att upptäckas, bli föremål för polisutredning och rättegång skulle vara avhållande faktorer. På längre sikt skulle sannolikt också deras synsätt till könshandeln förändras.

Det är antagligen inte bara männens handlande som skulle förändras utan även kvinnornas. Många kvinnor skulle sannolikt upphöra med försäljning av sexuella tjänster om denna sortens verksamhet blev kriminell.

Om ett straffbud införs så kommer parterna i könshandeln uppmärksammas mer än som tidigare gjorts. Då är det lättare att få dem att sluta med sitt handlande oavsett om det är fråga om köp eller försäljning. Kriminaliseringen ger upphov till mer information och rekryteringen av kvinnor till prostitutionsverksamheten skulle minska både i gatuprostitutionen och den dolda prostitutionen.

4.2 Argument mot en kriminalisering

Det viktigaste motargumentet mot en kriminalisering av könshandeln är att en kriminalisering skulle driva prostitutionen under jorden. Både köparen och säljaren vill att verksamheten bedrivs i det fördolda, vilket skulle försvåra både det polisiära och det sociala arbetet. Många av de prostituerade kvinnorna är i stort behov av hjälp och det är tänkbart att de skulle undvika att söka hjälp om de riskerade att lagföras. Eftersom verksamheten kan antas bedrivas mer i det fördolda riskerar både den prostituerade och köparen att utsättas för olika typer av övergrepp. De prostituerade skulle bli mindre benägna att göra en anmälan mot en torsk eller hallick och än mindre benägna att vittna inför en domstol vilket skulle

innebära att det skulle vara svårt att få tag i hallickarna och beivra de övergrepp som begås.

För att ett straffbud skall vara effektivt måste dess efterlevnad kunna kontrolleras, denna kontroll skulle vara svår med en kriminalisering av könsköp dels på grund av att verksamheten bedrivs i det fördolda och dels på grund av att okonventionella spaningsmetoder skulle behöva användas och man kommer att spana på det mest intima mellan två parter.

Det finns många könsköpare som redan är tungt kriminellt belastade och de skulle antagligen inte låta sig skrämmas av att omfattas av ytterligare ett straffbud. Detsamma gäller kvinnorna, många prostituerade säljare gör sig redan skyldiga till tillexempel narkotikabrott och de skulle inte bry sig om ifall de överträdde ytterligare ett straffbud.

Det finns även risk för tolkningssvårigheter, vad skall anses vara en straffbelagd respektive icke straffbelagd gärning? Vilka relationer skall anses vara prostitutionsrelationer? Vilken form av ekonomisk ersättning skall det vara fråga om? Det är inte bara tolkningssvårigheter som kan uppkomma utan även bevissvårigheter. Hur skall man kunna bevisa att någon gjort sig skyldig till en straffbelagd gärning? Man kan tänka sig att det är svårt att bevisa att ersättning utgår för att få en sexuell tjänst utförd och man kan inte räkna med att någon av parterna är intresserad av att avslöja detta faktum. Det kan även bli svårt att bevisa att den sexuella handlingen faktiskt har utförts, särskilt om denna utförs i en lägenhet eller liknande. Skulle en sexualhandling upptäckas kan det tänkas att parterna nekar till könshandel utan de hävdar att de lever i en laglig kärleksrelation.³⁰

Det finns ytterligare en problematisk aspekt när det gäller kriminalisering av prostitution och det är definitionen av den prostitution som man vill komma åt, denna är inte entydig vilket gör det svårt att utläsa vilket skyddsintresse lagen skall ha. En prostitutionshandling kan definieras utifrån fem relativt vaga kriterier och dessa kriterier är:

1. Kommersialitet, vilket innebär att det utgår en ersättning av något slag.
2. Promiskuitet, innebär att en kvinna säljer sin kropp till flera män under en kort tidsperiod.
3. Valet av partner sker uteslutande på ekonomiska grunder, det är väl inte helt sant i och för sig men prostituerade kvinnor väljer partner utifrån ekonomi medan "vanliga" kvinnor kanske väljer män med andra egenskaper.
4. Den sexuella förbindelsen är oftast tillfällig och kortvarig.

³⁰ SOU 1995:15 s. 220 ff.

5. Den sexuella förbindelsen är emotionellt likgiltig åtminstone när det gäller kärleken och den sexuella relationen.³¹

³¹ Träskman, Per Ole. Går det att tygla lustan? Om straffbar pornografi, pedofili och prostitution s. 359

5 Sexköpslagen – nuvarande lydelse och tolkning

Lag (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster lyder som följer:
*Den som mot ersättning skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse, döms – om inte gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken – för **köp av sexuella tjänster** till böter eller fängelse i högst sex månader.*

För försök döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

För straffansvar krävs att någon ”mot ersättning skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse”. Det räcker således att köparen skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse vid ett eller några enstaka tillfällen. Ersättningen kan bestå av rena pengar eller annan ersättning till exempel narkotika eller alkohol. I det fall köparen erbjuder ersättning men sedan inte erlägger den, skall han ändå anses ha skaffat sig en tillfällig sexuell förbindelse om den utlovade ersättningen var en förutsättning för att den sexuella förbindelsen skulle komma till stånd.

När det gäller frågan om vad som omfattas i uttrycket ”sexuell förbindelse” torde det mesta sexuella umgänget omfattas, det man främst tänker på är samlag men även annat umgänge kan tänkas. För att det skall vara fråga om sexuellt umgänge så skall sexualhandlingen uppväcka eller tillfredsställa antingen båda parterna eller den ena partens sexualdrift.

Angående försöksbrottet så torde försökspunkten vara uppfylld i alla fall när köparen lämnat ett erbjudande om ersättning.

Som det framgår av lagtexten så går säljaren av de sexuella tjänsterna fri från straffansvar.³²

³² Karnov 2003/04 s. 2768.

6 Problematik

När det gäller lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster finns det många olika rättsområden som det kan vara värt att reflektera över. Det gäller främst reglerna i brottsbalken om ansvarsfrihet och reglerna om de osjälvständiga brottsformerna som vi har i Sverige, främst försök till brott. Följande kapitel kommer således att handla om dessa rättsområden för att försöka klarlägga hur man kan tolka lagen och de olika frågeställningar och aspekter som kan uppkomma vid tillämpningen.

6.1 Försök

I BrB 23:1.1st stadgas att om någon påbörjat utförandet av ett visst brott och detta brott inte fullbordats så skall gärningsmannen dömas för försök till brott om fara förelegat att försökshandlingen skulle leda till att brottet fullbordades eller att denna fara varit utesluten på grund av tillfälliga omständigheter. Det skall i straffstadgandet för det fullbordade brottet anges om försök till brottet är straffbart.

För att det skall föreligga ett straffbart försök krävs att gärningsmannen har det uppsåt som krävs för det tilltänkta fullbordade brottet samt att förverkligandet av uppsåtet inte har skett. Det krävs vidare att något moment i en enskild brottsbeskrivning inte är uppnått.

När det gäller försök skall det utrönas varför ett fullbordat brott inte kommit till stånd, om detta beror på frivillighet eller yttre påverkan. Till exempel att brottet inte är genomförbart eller att planen tar en annan riktning än den tänkta.³³ Det är dock inte fråga om ett försök när gärningsmannen tror att han begår ett brott, det är således inte straffbart att tro att man begår något brottsligt.

Har gärningsmannen kommit så långt i utförandet av sitt handlande att rekvisiten för det fullbordade brottet är uppfyllda är fullbordanspunkten uppnådd och det är inte längre fråga om något försök. När denna punkt är uppnådd beror helt på hur brottsbeskrivningen för det aktuella brottet ser ut.³⁴

6.1.1 Försökspunkten

För att ett brott skall anses vara påbörjat krävs det att det skall vara fullt möjligt att fullborda brottet, det vill säga ett orsaksförlopp skall kunna härledas från försökshandlingen till det fullbordade brottet.

³³ Jareborg, Nils. Allmän kriminalrätt, s 377 ff.

³⁴ Holmqvist, Lena m.fl. Brottsbalken – En kommentar – del II. Göteborg 2000, s. 500.

Försökshandlingen skall omfattas i beskrivningen av det fullbordade brottet för att det skall vara möjligt för rättsskiparna att döma någon för ett försöksbrott.

För att kunna döma någon för ett försöksbrott är det av vikt att den så kallade försökspunkten är uppnådd. Denna är uppnådd i vart fall när gärningsmannen har gjort något i det förberedande ledet i händelseförloppet och är beredd att förverkliga sitt uppsåt att fullfölja brottet och påbörjar utförandet av ett visst brott.³⁵ Enkelt uttryckt kan man säga att försökspunkten har passerats när gärningsmannen har lämnat planeringsstadiet och börjar det tänkta utförandet. Så länge som gärningsmannen är på planeringsstadiet är det inte fråga om något straffbart försök.³⁶ Är dock den förberedande handlingen i sig brottslig är försökspunkten uppnådd när utförandet av denna handling har påbörjats. Den förberedande handlingen måste dock direkt följas av den brottsliga gärningen annars är inte försökspunkten uppnådd.³⁷

När försökspunkten är uppnådd skall bestämmas utifrån varje brottsbeskrivnings utformande, det finns således inga enkla, generella bestämmelser att luta sig tillbaka mot. På grund av detta så kan det bli problem med tanke på att varje brottsbeskrivning i brottskatalogen är utformad på olika sätt så det blir ibland svåra tolkningar som måste göras. Bestämmandet av försökspunkten får avgöras från brott till brott, från fall till fall. En konsekvens av detta är att svensk rätt är återhållsam när det gäller om ett brott skall vara straffbart på försöksstadiet.

Det kan vara på det viset att gärningsmannen inte har genomfört hela den tänkta brottsplanen. Vi har då att göra med ett ofullständigt försök. Försökspunkten passeras vid dessa försök när gärningsmannen påbörjar gärningen som är formulerad i gärningsbeskrivningen. Det är dock oftast svårt att avgöra vad som räknas till denna gärning i verkligheten, emellertid är det dock klart att när gärningsmannen har påbörjat en konkret gärning som skall leda till att brottet fullbordas då har han passerat försökspunkten.

Är det aktuella brottet bestående av sammansatta brottsrekvisit, det vill säga för att ett brott skall begås så skall det brottsliga resultatet uppnås när flera olika handlingar efter varandra görs. Försökspunkten skall då anses vara passerad när gärningsmannen påbörjat utförandet av någon av de handlingarna som upptas i brottsbeskrivningen, det behöver inte vara fråga om den handlingen som direkt leder till att brottet fullbordas. I NJA 1995 s. 405 konstaterade HD att en förflyttning med bil till en tänkt brottsplats inte kan ses som ett försök till brott trots att förflyttningen med bil ingått som en del i planeringen av det tilltänkta brottet. Detta gäller särskilt då det krävs ytterligare handlingar innan någon handling som omfattas av brottsbeskrivningen kan påbörjas.

³⁵ Jareborg, Nils. Allmän kriminalrätt, s. 381 ff.

³⁶ Holmqvist, Lena m.fl. Brottsbalken – En kommentar – del II, s. 500.

³⁷ Jareborg, Nils. Allmän kriminalrätt, s. 381 ff.

Det kan vara så att det inte finns någon konkret handling i brottsbeskrivningen som beskriver när ett brott är begånget och då kan försökspunkten vara uppnådd redan när gärningsmannen påbörjar utförandet av en handling som följs av en annan handling som gärningsmannen avser att avsluta sitt brottsliga handlande med. Det krävs dock att denna sista handling är kriminaliserad. Det krävs också att den första handlingen följs av eller har ett samband med den handling som skall fullborda brottet för att försökspunkten skall anses vara passerad. Görs ett uppehåll från gärningsmannens sida när det gäller de olika handlingarna så skall detta gynna honom och han skall inte fällas för försök till brott. På grund av att det kan tänkas att han inte riktigt har bestämt sig huruvida han skall fullfölja brottsplanen eller ej.

Försökspunkten bör inte läggas alltför långt ifrån den tidpunkt då brottet skall anses vara fullbordat.³⁸

Avslutningsvis kan man säga att försöket skall anses vara avslutat när gärningsmannen har gjort vad som ankommer på honom för att ett brott skall fullbordas och komma till stånd, att det sedan inte fullbordas skall bero på någon omständighet som gärningsmannen inte kan styra över.

6.1.2 Farebedömning

För att ett straffbart försök skall föreligga så skall försöket medföra en fara för att brottet kommer att fullbordas eller att denna fara utesluts av en tillfällig omständighet. Det skall vara fråga om en konkret fara. Faran behöver inte nödvändigtvis föreligga vid försökspunkten utan man kan tänka sig att faran uppkommer senare under händelseförloppet. Det krävs dock att gärningsmannen då har kontroll över händelseförloppet. För att farerekvisitet skall vara uppfyllt måste gärningsmannen ta en risk, det skall vara praktiskt möjligt för honom att han lyckas förverkliga sitt uppsåt. Det är från en objektiv bedömning som det skall bedömas om gärningsmannen i praktiken kan uppfylla sitt uppsåt.

Faran kan vara utesluten på grund av en slump eller på grund av att brottsplanen inte håller. Det finns ofarliga försök och det finns farliga försök. Ett ofarligt försök är det när det inte är praktiskt möjligt att genomföra brottet, brottsplanen brister. Ett farligt försök är det när det är praktiskt möjligt att genomföra brottet men det är dock uteslutet att brottet kan genomföras.³⁹

³⁸ Holmqvist, Lena m.fl. Brottsbalken – En kommentar – del II, s. 500 ff.

³⁹ Jareborg, Nils. Allmän kriminalrätt, s. 381 ff.

6.2 Medverkan och anstiftan

Det är inte alltid bara gärningsmannen som kan ställas till ansvar för en brottslig gärning utan även de som har hjälpt honom på ett eller annat sätt. Det kan handla om personer som har medverkat till att ett brott har begåtts eller de som har anstiftat gärningsmannen till att begå ett brott, det vill säga med råd eller dåd hjälpt till. En förutsättning för att någon skall kunna dömas som medverkande eller anstiftare är att en straffbelagd gärning faktiskt har utförts.

Medverkansansvaret och ansvar för anstiftan återfinns i BrB 23:4.

Den medverkande måste främja en gärning som någon annan utför. För medverkansansvar krävs det att den medverkande har deltagit i brottets genomförande eller dess förberedande stadium. Medverkansgärningen kan ske före, under eller samtidigt som den brottsliga gärningen sker men dock inte efter det att gärningen är fullbordad.⁴⁰

Medverkansansvaret är självständigt vilket innebär att man kan dömas för medverkan trots att ingen döms som gärningsman för det fullbordade brottet.⁴¹

När det gäller det subjektiva rekvisitet så bedöms varje medverkande efter sitt eget uppsåt eller oaktsamhet. I bedömningen måste man skilja mellan huvudhandlingen och medverkanshandlingen. Dolus eller culpa skall uppfyllas både i förhållande till själva främjandet men också till den gärning som skall anses vara huvudbrottet. Är inte uppsåtet uppfyllt till hela den konkreta gärningen kan personen i fråga inte dömas för medverkan.⁴²

Gällande anstiftan så krävs det att den anstiftande personen har haft en avgörande roll i förverkligandet av den brottsliga gärningen.⁴³ Den anstiftande personen har oftast en psykisk påverkan på gärningsmannen och utförandet av brottet, till exempel styrka gärningsmannen att begå det tilltänkta brottet eller upprätthålla gärningsmannens beslut att begå en brottslig gärning.⁴⁴ För anstiftansansvar krävs vidare att den som är anstiftad inte skulle ha utfört gärningen om inte den anstiftande funnits. Är detta kravet inte uppfyllt så kan anstiftansansvar inte bli aktuellt.⁴⁵

⁴⁰ Ibid. s. 402 ff.

⁴¹ Jareborg, Nils. Allmän kriminalrätt, s. 416.

⁴² Holmqvist, Lena m.fl. Brottsbalken – En kommentar – del II, s. 544 f.

⁴³ Ibid. s. 411 f.

⁴⁴ Ibid. s. 402 ff.

⁴⁵ Holmqvist, Lena m.fl. Brottsbalken – En kommentar – del II, s. 541.

6.3 Medgärningsmannaskap

Det finns olika former av medverkan och gärningsmannaskap. En form är medgärningsmannaskap som innebär att det inte är en enskild som utpekas som gärningsman utan det är flera som handlat brottsligt och man kan säga att de begått ett brott tillsammans. För att det skall föreligga ett medgärningsmannaskap skall personerna som berörs ha handlat tillsammans och i samverkan.⁴⁶

6.4 Concursus necessarius

Som det tidigare har nämnts så finns det i svensk rätt något som kallas concursus necessarius. Detta innebär att det är nödvändigt att BB medverkar för att AA skall kunna begå ett brott. Ofta är det så att straffbestämmelsens syfte är att skydda den som brottet riktar sig emot, den nödvändigt medverkande personen, det vill säga i detta fall BB. Det kan inte vara så att BB anses vara skyldig till medverkan till brott som riktas mot honom själv.

När det gäller sexköpslagen så är det den prostituerade som är BB och köparen är AA. Ett av sexköpslagens skyddsintresse är den prostituerade kvinnan. Samtidigt som hon är ett skyddsintresse så måste hon medverka för att en köpare skall kunna begå ett brott mot lagen. Den prostituerade kvinnan faller in under begreppet concursus necessarius för medverkansansvar skall inte drabba den prostituerade, hon kan inte medverka till att ett brott begås mot henne själv.⁴⁷

⁴⁶ Jareborg, Nils. Allmän kriminalrätt, s. 402 ff.

⁴⁷ Ibid. s. 400.

6.5 Samtycke

Regleringen om samtycke finns i BrB 24:7 där det stadgas att om AA begår en gärning mot BB som lämnat ett samtycke till att AA får begå denna handling mot honom så är handlingen/gärningen bara ett brott om denna handling är oförsvarlig.

För att det skall föreligga ett giltigt samtycke som befriar gärningsmannen från straffansvar krävs det att följande rekvisit är uppfyllda:

Den som ger samtycket måste vara behörig att förfoga över intresset, det vill säga man kan bara bestämma över sig själv och ge samtycke till gärningar som riktas mot en själv.

Den som ger samtycket måste kunna förstå vad samtycket innebär.

Samtycket måste lämnas frivilligt och under de förhållanden som är relevanta. Rör det sig om villfarelse eller okunnighet så har samtycket ingen betydelse om den samtyckande inte skulle ha samtyckt om han inte var villfaren eller okunnig.

Samtycket måste också vara allvarligt menat.⁴⁸ Det kan dock föreligga situationer när gärningsmannen tror att han har ett samtycke och då föreligger ett putativt samtycke.⁴⁹

Som nämnts ovan så krävs det att samtliga ovanstående villkor är uppfyllda för att det över huvudtaget skall vara fråga om ett samtycke i lagens mening. Samtycket behöver inte vara uttryckligt utan det kan räcka med ett inre eller tyst samtycke. I praktiken spelar viljeuttrycket en stor roll för det kan vara oerhört svårt att avgöra vad samtycket omfattar och det kan vara svårt för gärningsmannen att veta vad han får respektive inte får lov att göra. Samtycket måste också föreligga vid den tidpunkt som gärningen begås. Ges samtycke före gärningen krävs det att det fortfarande gäller vid själva gärningstillfället och under hela gärningsförloppet som gärningsmannen har kontroll över. Ett samtycke kan inte lämnas efter det att gärningen har begåtts. Ett samtycke kan återkallas eller frånträdas när som helst.

Det skall också noteras att man inte kan samtycka till brott mot staten eller brott mot allmänheten. I vissa fall kan man samtycka till brott mot person dock inte när det gäller sexualbrotten som finns upptagna i BrB 6 kap.

⁴⁸ Jareborg, Nils. Allmän kriminalrätt, s. 283 f.

⁴⁹ Holmqvist, Lena m.fl. Brottsbalken – En Kommentar – del II, s. 622.

6.5.1 Försvarlighetsbedömning

Det skall vid samtyckesbedömningen göras en försvarlighetsbedömning. Vid denna bedömning skall man beakta den skada, kränkning eller fara som gärningen medför, dess syfte och övriga omständigheter. Det som har betydelse är skadans art, fara för ytterligare skada, gärningsmannens syfte och gärningens sociala värde. Samtycke till dödande utesluter inte ansvar, BB kan således inte samtycka till att AA dödar honom. Viss form av misshandel med samtycke är acceptabelt medan annan misshandel inte är det, man kan till exempel inte samtycka till grov misshandel eller misshandel av normalgraden utan endast till ringa fall av misshandel.⁵⁰

6.5.2 Något om samtycke när det gäller sexköpslagen

Lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster är inget renodlat sexualbrott men man kan trots det säga att det har många likheter med renodlade sexualbrott varför en del paralleller kan dras. Exempelvis att lagen har nära koppling till bestämmelserna om koppleri och förförelse av ungdom som är upptagna i brottsbalkens bestämmelser om sexualbrott, samt att förbudet rör det sexuella området.

Samtyckesfrågan har en begränsad roll i sexualbrotten för det anses att dessa brott är allmänt sett skadliga och medför risker oavsett vilken ålder offret har uppnått. Det vill säga, det skall inte vara möjligt att samtycka till att någon utnyttjar och kränker den samtyckande personen sexuellt. Att den prostituerade kvinnan säljer sin kropp frivilligt skall inte ses som ett samtycke till att en man kan köpa henne för att tillfredsställa sina egna sexuella behov.⁵¹

6.6 Straffrättsvillfarelse

I BrB 24:9 stadgas att om det föreligger straffrättsvillfarelse kan gärningsmannen gå fri från ansvar. Vad som menas med straffrättsvillfarelse är att någon begår en gärning men han varken vet eller tror att gärningen är belagd med straff. Gärningsmannen skall således ha en felaktig uppfattning om en straffbestämmelse eller så skall han inte känna till att det finns någon straffrättsbestämmelse på området över huvudtaget. Hans okunskap skall grundas på att kungörandet av en straffrättslig bestämmelse varit felaktig eller att villfarelsen av annan orsak var ”uppenbart ursäktlig”. Missuppfattningar eller ren okunnighet bör ej ses som ”uppenbart ursäktlig” och därför inte leda till ansvarsfrihet.⁵²

⁵⁰ Jareborg, Nils. Allmän kriminalrätt, s. 287 ff.

⁵¹ Lernestedt, Claes. Sexköpskriminaliseringen – till skydd av vad? – del II, s. 113.

⁵² Jareborg, Nils. Allmän kriminalrätt, s. 362 f.

Ansvarsfrihet skall bara komma ifråga i de fall när gärningsmannen inte har haft någon möjlighet att förstå att det han gör sig skyldig till är brottsligt och när hans okunskap om en straffbestämmelse inte beror på oaktsamhet från hans sida. Villfarelsen måste var "uppenbart ursäktlig" så det ställs höga krav på villfarelsen. Det kan också bli aktuellt med ansvarsfrihet i de fall där gärningsmannen inte har haft någon möjlighet att få kännedom om en straffbestämmelse och dess innehåll.

Otydliga straffbud kan också leda till ansvarsfrihet, men här, precis som i alla andra fall gäller det att tillämpa bestämmelsen med stor restriktivitet. Det skall för ansvarsfrihet vara fråga om språkliga brister.

När det gäller straffrättsvillfarelse så skall man skilja mellan oegentlig rättsvillfarelse respektive egentlig rättsvillfarelse. Oegentlig villfarelse innebär att gärningsmannen är okunnig om en bakomliggande rättsnorm till en straffbestämmelse. Egentlig villfarelse innebär att gärningsmannen är okunnig om vad ett visst straffbud egentligen innehåller. Enligt svensk rätt torde det vara så att oegentlig rättsvillfarelse alltid skall innebära ansvarsfrihet medan egentlig rättsvillfarelse aldrig skall leda till ansvarsfrihet.⁵³

⁵³ Holmqvist, Lena m.fl. Brottsbalken – En kommentar – del II, s. 632 ff.

6.7 Frivilligt tillbakaträdande från försök till brott

Det kan vara så att gärningsmannen frivilligt avbryter den kriminella handling han håller på att utföra. I svensk rätt anser man då att gärningsmannen frivilligt tillbakaträder från att begå en brottslig gärning. Lagstöd för detta finns i BrB 23:3. Där stadgas att den som frivilligt avbryter utförandet av en gärning eller på annat sätt ser till att ett brott inte fullbordas inte skall bestraffas i lagens mening. Detta gäller ansvar för försök, förberedelse och stämpling.

För att det frivilliga tillbakaträdandet skall vara lagenligt krävs att försökspunkten är uppnådd men inte fullbordanspunkten. Är försöket fulländat krävs det ett aktivt ingripande för att hindra att brottet fullbordas. Vid andra försök, det vill säga när försöket inte är fulländat så räcker det att gärningsmannen inte fullföljer sitt uppsåt att föröva ett brott.⁵⁴

Det finns tillfällen när det är svårt med gränsdragningen när det gäller fulländade respektive ofulländade försök. Till exempel de fall när flera handlingar av samma karaktär ingår i brottsplanen. Kan brottet inte begås med bara en handling kan gärningsmannen avbryta försöket genom att inte vidta ytterligare handlingar och därmed undgå straffansvar. Vad som däremot inte är möjligt är att tillbakaträda från ett försök om det har slagit fel. Det vill säga försöket leder inte till att det tilltänkta brottet fullbordas. Gärningsmannen har då förlorat möjligheten att frivilligt tillbakaträda om han hunnit så långt i förloppet att han inser att han misslyckats med försöket.⁵⁵

Det allra viktigaste rekviritet i paragrafen som skall uppfyllas är kravet på frivillighet. Det skall vara möjligt för gärningsmannen att avstå, det vill säga han ångrar sig och vill inte begå något brott.⁵⁶

Faktisk ånger krävs dock inte för att kravet på frivillighet skall anses vara uppfyllt. I praxis och doktrin säger man att även andra "hedervärda" motiv räcker.⁵⁷ Det råder till exempel frivillighet om "bättre vett" tar överhanden, om han inte vågar eller vid närmare eftertanke bör avstå. Tillbakaträdandet skall också anses vara frivilligt om gärningsmannen avbryter sitt handlande på grund av rädsla för straff. Tillbakaträdandet är dock inte frivilligt om gärningsmannen ser det omöjligt eller avsevärt svårare och mer riskfyllt att fullfölja än han hade tänkt sig och att detta beror på yttre omständigheter.⁵⁸

En omdiskuterad fråga angående frivilligt tillbakaträdande är det fall då gärningsmannen riskerar upptäckt. Tillbakaträder gärningsmannen på grund

⁵⁴ Jareborg, Nils. Allmän kriminalrätt, s. 366 ff.

⁵⁵ Holmqvist, Lena m.fl. Brottsbalken – En kommentar – del II, s. 526 ff.

⁵⁶ Jareborg, Nils. Allmän kriminalrätt, s. 372.

⁵⁷ Holmqvist, Lena m.fl. Brottsbalken – En kommentar – del II, s. 532.

⁵⁸ Jareborg, Nils. Allmän kriminalrätt, s. 372.

av att han tror att han är upptäckt och känner sig tvingad att tillbakaträda kan det inte bli fråga om att han går fri från straff. Förefaller det dock så att han bedömer risken att upptäckas som väldigt hög och på grund av det avbryter sitt försök så skall han anses ha gjort det frivilligt och det kan leda till strafffrihet.⁵⁹

⁵⁹ Holmqvist, Lena m.fl. Brottsbalken – En kommentar – del II, s. 533.

7 Bevis

7.1 Fri bevisprövning

När det gäller bevisföring och bevisvärdering tillämpas den fria bevisprövningens princip i svensk rätt, enligt RB 35:1 st.1. Denna innebär att parterna i rättegången får åberopa alla de bevismedel som de vill att domstolen skall ta hänsyn till och domarna i domstolen får fritt, på egen hand, bedöma den förebragta bevisningens bevisvärde.

Enligt RB 35:1 får inte bevisning som anses vara onödig eller onödigt kostsam tas upp under huvudförhandlingen.

7.2 Principer vid bevisföring och bevisvärdering

Det finns vissa principer som domstolen måste följa när det gäller bevisföringen och bevisvärderingen. En av dessa principer är omedelbarhetsprincipen. Enligt RB 30:2 stadgas det att domen skall grundas på det material som framkommit och tagits upp under huvudförhandlingen. Rätten får bara grunda sin dom på de bevisfakta som rätten har iakttagit under förhandlingen eller som har framkommit genom andra iakttagelser under förhandlingen.

I svensk rätt använder vi oss också av principen om bevisomedelbarhet och enligt RB 35:8 innebär denna att den bevisning som skall ligga till grund för domen i målet skall upptas direkt i samband med huvudförhandlingen.⁶⁰

7.3 Förebringande av bevisning

Enligt RB 35:6 så kan eller skall parterna eller rätten ex officio förebringa den bevisning som kan ha relevans i målet.

Tanken är att rätten endast skall komplettera parternas bevis i de fall det är nödvändigt annars håller sig rätten oftast passiv i förebringandet av bevisningen.⁶¹

⁶⁰ Ekelöf, Per Olof m.fl. Rättegång – Fjärde häftet. Göteborg 1995, s 20 ff.

⁶¹ Ibid. s. 34 f.

7.4 Bevisbörda

I brottmål är det åklagaren som har bevisbördan för alla relevanta omständigheter. Eftersom åklagaren har hela bevisbördan så försöker man i svensk rätt motverka att det avkunnas några straffrättsdomar som är felaktiga. Det anses bättre att tio skyldiga går fria än att en oskyldig straffas. In dubio pro reo, det vill säga vid tvivel för den tilltalade.⁶² Den tilltalade skall under rättegången betraktas som oskyldig ända till dess då motsatsen är bevisad.⁶³

För att kunna fälla den tilltalade så måste bevisningen vara så stark så man kan säga att det är ställt utom rimligt tvivel att han är skyldig. Förnekar den tilltalade brott krävs det mycket stark bevisning som påvisar hans skuld.

Åklagaren har även bevisbördan när det gäller de olika straffrihetsgrunderna. Påstår den tilltalade att han till exempel handlat i nödvärn så är det upp till åklagaren att bevisa att så inte var fallet.⁶⁴

7.5 Bevisvärdering

Med tanke på rättssäkerheten får bevisvärderingen inte utföras på ett subjektivt eller känslomässigt sätt. Värderingen skall vara möjlig att kontrollera och den skall motiveras. Bevisvärderingen skall ske på ett objektivt sätt.

När rätten praktiskt utför sin bevisvärdering så skall den bedöma delarna av bevisen innan den gör en sammanvägning och bedömer helheten, det är av vikt att komma ihåg att ett domstolsavgörande inte får grundas på ett helhetsintryck av det material som förekommit. Varje bevismedel och deltema skall bedömas var för sig innan det ens kan komma ifråga om att göra en sammanvägning.

Vad bevisvärderingen i grund och botten handlar om är att bedöma ett samband mellan ett påstående om ett beteende och dess spår för att försöka utröna om detta beteende har skett i verkligheten.⁶⁵

För en fällande dom i ett brottmål stipuleras det i svensk rätt att bevisningen är robust, detta innebär att man kan utgå från att om man företog ytterligare undersökningar så skulle dessa inte ändra bevisvärdet i målet som redan är uppfyllt. Tror man att det finns ytterligare bevismaterial som skulle ha betydelse i målet då sänks det bevisvärde som redan uppnåts.⁶⁶

⁶² Ibid. s. 113 ff.

⁶³ Diesen, Christian m.fl. Bevis. Stockholm 1997, s. 16.

⁶⁴ Ekelöf, Per Olof m.fl. Rättegång – Fjärde häftet, s. 113 ff.

⁶⁵ Diesen, Christian m.fl. Bevis, s 13 f.

⁶⁶ Ekelöf, Per Olof m.fl. Rättegång – Fjärde häftet, s. 128 f.

7.6 Bevisprövning

Bevisprövningen går ut på att rätten skall utreda om åklagarens gärningsbeskrivning skall godtas eller förkastas. Åklagarens gärningsbeskrivning är ett bevistema. Domaren skall pröva om temat håller eller inte, han behöver dock inte hitta den korrekta lösningen. För en fällande dom krävs att alla led i gärningsbeskrivningen kan finnas korrekta.⁶⁷ Finns det osäkerheter eller olika motsatsbevis så skall dessa placeras in under alternativa förklaringar, dessa alternativa förklaringar måste sedan falsifieras för att rätten skall kunna avkunna en fällande dom.⁶⁸

7.7 Erkännande

Den tilltalades erkännande i ett brottmål är inte bindande för rätten och har bara betydelse som ett bevisfaktum vilket som helst enligt RB 35:3 st.2. Rätten skall under alla omständigheter pröva den tilltalades erkännande för det kan vara på det viset att den tilltalade missförstått det han erkänner eller så kanske han erkänner för att skydda någon annan eller liknande.⁶⁹

När det föreligger ett erkännande så är det upp till rätten att pröva sanningshalten i detta erkännande. I de enklaste brottmålen torde det vara så att man konstaterar att det inte finns något som talar mot erkännandet och således kan det läggas till grund för domen i målet.

Vid prövningen om sanningshalten i ett erkännande måste domstolen ta reda på vilka motiv den tilltalade har för att erkänna.⁷⁰

I de domar jag tagit del av när det gäller brott mot lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster, har den tilltalade fällts på grund av sitt erkännande, i vissa fall kompletterat med annan bevisning. Erkännandet har i flertalet fall varit den enda bevisningen som åklagaren åberopat. Det sägs i doktrin som grundas på praxis att åklagaren i regel enbart åberopar erkännandet som bevisning om det rör sig om ett mindre grovt brott och att det inte finns anledning att tro att erkännandet inte är korrekt och att det stöds av övrig utredning. De flesta åtal där den tilltalade har erkänt resulterar i en fällande dom.⁷¹

I enklare mål har man i praxis varit mer eller mindre benägen att anse att ett erkännande av den tilltalade är tillräcklig bevisning för att avkunna en fällande dom. Detta ställningstagande styrks till viss del av förarbetena till

⁶⁷ Diesen, Christian m.fl. Bevis, s. 45.

⁶⁸ Ibid. s. 71.

⁶⁹ Ekelöf Per Olof m.fl. Rättegång – Fjärde häftet, s. 53 f.

⁷⁰ Diesen, Christian m.fl. Bevis, s 117.

⁷¹ Ibid. s. 128 f.

RB 35:2 st.2. Särskilt i utevaromål, det vill säga i de mål där man företar huvudhandlingen i den tilltalades utevaro har den tilltalades erkännande en stark ställning. I mål angående grövre brott ställs högre krav på målets utredning och då krävs det att erkännandet vinner stöd av annan bevisning för att målet skall anses vara tillräckligt utrett. I de fall då kravet på målets utredning ställs högt så måste också erkännandet prövas mer ingående och noggrannare.⁷²

7.8 Vittnesbeviset

Reglerna om vittnesbeviset finner vi i RB kap 36.

När det gäller de som är obehöriga att vittna så gäller för straffprocessens del att den tilltalade får höras under rättegången men endast utan sanningsförsäkran enligt RB 37:2 st. 1 e contrario. Det vill säga den tilltalade behöver inte tala sanning under förhöret. Den tilltalade har också möjlighet att tiga, det finns ingen regel som tvingar den tilltalade att yttra sig och tystnaden får inte användas emot honom.⁷³

Målsäganden är också obehörig att vittna och får endast höras utan sanningsförsäkran.⁷⁴

Vittnesplikten begränsas av RB 36:6 där det stadgas att ett vittne inte behöver besvara en fråga om han genom svaret på frågan röjer att han begått ett brott. Handlingar som jämföras med brott är de som anses vara vanärande.

När det gäller vittnesmålet så skall vittnet tala sanning och han skall spontant berätta för rätten om sådana omständigheter som han tror har betydelse i det aktuella målet. Vittnet behöver bara berätta om sina iakttagelser, han behöver inte dra några som helst slutsatser utifrån dessa. Vittnesplikten som vittnet lyder under stadgar vidare att vittnesmålet omfattar de reflexioner och de känsloreaktioner som vittnet har i samband med det han vittnar om.⁷⁵

⁷² Ibid. s. 102 ff.

⁷³ Ibid. s. 205 f.

⁷⁴ Ekelöf Per Olof m.fl. Rättegång – Fjärde häftet, s. 164 ff.

⁷⁵ Ibid. s. 182 ff.

7.9 Bevissvårigheter vid tillämpningen av sexköpslagen

När det gäller sexköpslagen måste åklagaren bevisa att den tilltalade mot ersättning skaffat sig eller i vart fall försökt skaffa sig en tillfällig sexuell förbindelse.

Många ärenden angående könsköp läggs ner på grund av svårigheter med bevisningen. Vissa bevissvårigheter hänger samman med olika tolkningsproblem, till exempel har en del åklagare den åsikten att en överenskommelse måste finnas mellan två parter om sexuell förbindelse mot ersättning för att det skall vara fråga om ett försöksbrott. Det har varit oerhört svårt att bevisa att denna överenskommelse funnits mellan parterna. Även om polisen ingripit under själva den sexuella akten så har det varit svårt att bevisa att någon ersättning utgått eller skall utgå.

I de fall där en fällande dom avkunnats eller ett strafföreläggande utdömts har polisen väntat med sitt ingripande efter det att den sexuella akten antingen påbörjats eller avslutats. Det finns exempel på fall där polisen ingripit redan när den förmodade prostituerade kvinnan har satt sig i en bil och åkt med mannen till en undanskymd plats till exempel men många av dessa fall har inte nått domstolen utan de har lagts ner under förundersökningen med motiveringen att brott inte kan styrkas.

För en fällande dom krävs oftast att polisen ingripit på ett sent stadium och att den misstänkte erkänner eller att det föreligger annan stark bevisning, vilket det inte torde göra i de flesta fall.⁷⁶

⁷⁶ Brottsförebyggande rådet. BRÅ-rapport 2000:4, s 42 f.

8 Hur har sexköpslagen tillämpats och vilken effekt har den haft?

Både Socialstyrelsen och Brottsförebyggande rådet har gjort undersökningar om lagens tillämpning och effekt under det första året.

8.1 Socialstyrelsen

Socialstyrelsen kom i sin utredning SoS rapport 2000:5 fram till att de inte kunde se några större förändringar angående prostitutionens utbredning sedan lagen trädde ikraft i januari 1999. De konstaterade att gatuprostitutionen minskade kraftigt i samband med att förbudet trädde ikraft men att denna form av prostitution återkom sakta men säkert, fast i betydligt mindre skala än tidigare. Socialstyrelsen indikerar i sin rapport att det finns uppgifter som tyder på att alternativa kontaktsätt och mötesplatser har fått genomslag i och med förbudet.⁷⁷

8.2 Brottsförebyggande rådet

Brottsförebyggande rådet uppger att kontrollen av lagens efterlevnad har bestått i störningar och spaningar mot den synliga gatuprostitutionen från polisens sida medan den dolda prostitutionen är svår att kontrollera och störa. Enligt undersökningar i Göteborg, Stockholm och Norrköping minskade gatuprostitutionen när lagen trädde ikraft, mycket tack vare att polisen störde verksamheten och hade trafikkontroller på platser där man visste att gatuprostitution förekom eller förekommit. Vad som hänt med de prostituerade är inte utrett. Det är inte heller utrett om könsköparna minskat eller om de börjat figurera i de dolda kretsarna. Att den dolda prostitutionen är svår att kontrollera beror till stor del på att för kontroll skulle man behöva använda sig av olika tvångsmedel vilket inte alltid är berättigat. Tvångsmedelsanvändningen begränsas av proportionalitetsprincipen som bland annat finns i RB 28 kap. 3 a §. Proportionalitetsprincipen innebär att tvångsmedel bara får användas om anledningen till att de används väger upp det intrång som de innebär för den enskilde.⁷⁸

Näringsdepartementet uppger i ett av sina faktablad att gatuprostitutionen har minskat markant sedan lagen trädde ikraft och att även antalet köpare och nyrekryteringen av nya kvinnor in i prostitutionsträsket har minskat. Ytterligare en effekt som framförs av Näringsdepartementet kommer

⁷⁷ SOU 2001:14 s. 307 ff.

⁷⁸ Brottsförebyggande rådet. BRÅ-rapport 2000:4, s. 7 f.

ursprungligen från Rikskriminalpolisen som anser att lagen skyddar Sverige mot att människohandlare etablerar sin verksamhet här i landet.

Lagen har även en positiv effekt på samhällsmedborgarna, år 2002 stödde 8 av 10 svenskar lagen enligt en undersökning gjord av SIFO.⁷⁹

När det gäller polisanmälningar och lagföringar under år 1999 så uppger Brottsförebyggande rådet att 91 polisanmälningar upptogs rörande brott mot lagen. De flesta av dessa anmälningar avsåg synlig gatuprostitution. Under det första året avkunnades sju domar, sex fällande och en friande angående brott mot sexköpslagen. Fem strafförelägganden utfärdades under samma tidsperiod. När det gäller de fällande domarna så var gärningen i fyra av fallen erkänd. 37 av polisanmälningarna avskrevs och 42 var under utredning när BRÅ skrev sin rapport.⁸⁰

Enligt Brottsförebyggande rådet läggs många polisanmälningar ner på grund av att brott inte kan styrkas, det vill säga det är problem med bevisningen. Det är ofta svårt att bevisa att två personer kommit överens om en sexuell förbindelse som det skall utgå ersättning för. Det har också varit svårt att avgöra om det är fråga om en handling som ryms inom det straffbara området. Uppgifter finns även om att det har varit svårt att tolka rekvisiten i lagen bland annat vad som avses med "ersättning", "tillfällig" och "sexuell förbindelse". Det har också funnits svårigheter med gränsdragningen mellan försök och fullbordat brott, när försökspunkten skall anses vara uppnådd samt när ett frivilligt tillbakaträdande skett. Vad som också innebär svårigheter är att det inte finns någon målsägande, de prostituerade kallas ofta som vittnen men de behöver då inte avslöja att de prostituerat sig. Detta följer av RB 36:6, där det sägs att ett vittne får hålla tyst om sådana omständigheter som skulle innebära att han eller hon gjort en "vanhedrande handling". JO har uttalat att en sådan vanhedrande handling är till exempel att prostituera sig.⁸¹ Det är därför ofta svårt att få de prostituerade att vittna. En del medger dock att de kommit överens om sexuella tjänster mot betalning. Eftersom få prostituerade vittnar så är det ofta svårt att få någon fälld mot sitt nekande. De som bevisats skyldiga och straffats har antingen erkänt och/eller så har polisen ingripit när den sexuella förbindelsen antingen påbörjats eller avslutats.⁸² Görs ett polisingripande i ett tidigare stadium finns det dock risk för att förundersökningen läggs ner på grund av att brott inte kan styrkas. Det finns även ett problem med att polisen väntar med att ingripa. Polisen skall förhindra att brott begås och det gör de inte om de står och väntar på att någon påbörjar ett brott.

När det gäller försök till köp av sexuella tjänster har åklagarmyndigheten uttalat att de tycker att parterna skall ha kommit överens om ett köp av

⁷⁹ Näringsdepartementets faktablad juli 2004, s. 1.

⁸⁰ Brottsförebyggande rådet. BRÅ-rapport, s. 7 f + 35.

⁸¹ Ibid. s. 44.

⁸² Ibid. s. 8 f.

sexuell förbindelse för att försökspunkten skall anses vara uppnådd. Detta är svårt att bevisa och när det gäller fullbordat brott har det ansetts att det krävs att den sexuella förbindelsen har avslutats eller i vart fall påbörjats. För straffbart försök har det vidare hävdats att det krävs att ersättningen har överlämnats eller att någon sexuell aktivitet förekommer mellan parterna.⁸³

8.3 Kännedom om förändringen av prostitutionen i Sverige 1998-1999

En kartläggning har gjorts angående förändringar på prostitutionsmarknaden mellan år 1998 och år 1999. På vissa platser i Sverige har man inte märkt någon förändring alls medan på andra platser så har gatuprostitutionen helt försvunnit. Troligtvis har detta ett samband med att andra former av prostitution har ökat. I en del städer har gatuprostitutionen försvunnit men kommit tillbaka dock i mindre skala. I Stockholm, Göteborg och Malmö har antalet kända prostituerade minskat mellan 1998 och 1999.

Sexköpslagen medförde till en början att gatuprostitutionen försvann men att den senare kom tillbaka dock i mindre skala. Gatuprostitutionen är väldigt känslig för massmedial bevakning och för polisarbete. Eftersom media många gånger bevakar polisens arbete så har detta lett till att antalet köpare på vissa platser har minskat eller så köper de sex på andra ställen än på gatan. Det är tänkbart att gatuprostitutionen har tagit sig andra former till exempel så används Internet i större utsträckning än tidigare. Frågan är om sexköpslagen har påskyndat användandet av Internet och mobiltelefoner för det är nya kontaktsätt som skulle ha kommit i alla fall oavsett en lag eller ej.

Den synliga gatuprostitutionen har förflyttat sig till andra platser och till andra tidpunkter än tidigare på grund av den nya lagstiftningen. De som fortfarande figurerar i gatuprostitutionen har det svårare idag än innan lagen trädde ikraft. De är mer utsatta än tidigare på grund av att de köpare som fortfarande går till gatuprostituerade är de som är mer våldsbenägna än andra och som inte låter sig skrämmas av polisens närvaro etc.⁸⁴

När det gäller sexklubbar så är det osäkert om det förekommer prostitution där, det är en gråzon som är svår att kontrollera men det är viktigt att det finns någon form av kontroll eftersom sexklubbarna många gånger är inkörsporten till den "riktiga" prostitutionen. För att komma åt verksamheten på dessa klubbar så krävs det att man ändrar definitionen av prostitution, det behöver inte ha någon betydelse om det sker någon fysisk beröring mellan två personer eller inte utan man kan se på omständigheterna runt omkring och på vilket sätt tjänsten utförs.

⁸³ Ibid. s. 41 ff.

⁸⁴ Socialstyrelsen. Kännedom om prostitution 1998-1999. Stockholm 2000, s. 25 ff.

Enligt en undersökning gjord av Peder Söderlind kan man säga att det är svårt för gemene man att hitta prostitutionskontakter på Internet vid en ”vanlig” sökning. Det krävs kanske att man har kontakter eller kan tyda alla de kodord som finns.⁸⁵

Såsom det konstaterats tidigare så tar sig prostitutionen andra former i takt med att samhället ändras. I dagens Sverige så används Internet i stor utsträckning både i arbetslivet och i privatlivet så att prostitution finns på Internet idag är antagligen ingen vild gissning.⁸⁶ För de som vet hur de skall söka och få kontakt med prostituerade på Internet så är det enklare, friare och lättare för dem att knyta prostitutionskontakter via webben än på gatan. Det är även lättare och enklare för de prostituerade kvinnorna att använda Internet istället för gatan för på Internet kan de skydda sig och sin identitet ganska länge och de kan många gånger välja friare mellan kunderna samtidigt som de löper mindre risk att upptäckas.⁸⁷

8.4 Rättspraxis

Jag har gått igenom samtliga domar i Göteborgs tingsrätt från den 1 januari 1999 till och med den 30 juni 2004 för att se om lagen har tillämpats och i så fall på vilket sätt.

Under den här tidsperioden har Göteborgs tingsrätt avkunnat 9 stycken domar. Sex av dessa domar avser köp av sexuella tjänster och tre stycken avser försök till köp av sexuella tjänster. Jag har inte lyckats finna någon friande dom. I samtliga fall har den tilltalade dömts till dagsböter, dessa har varierat mellan 40 och 80 i antal.⁸⁸

8.4.1 Mål nr B 980-99, rotel 82

Lars Göran åtalades för att ha skaffat sig en tillfällig sexuell förbindelse mot en ersättning av 300 kronor. Lars Göran erkände det han åtalades för.

Lars Göran var inte närvarande vid huvudförhandlingen, men den avgjordes i hans utevaro enligt rättegångsbalkens regler. Under förundersökningen erkände Lars Göran gärningen och erkännandet stöds av övrig utredning därför dömde Göteborgs tingsrätt Lars Göran för köp av sexuella tjänster.⁸⁹

⁸⁵ Ibid. s. 56 ff.

⁸⁶ Söderlind, Peder. Prostitution på Internet. Stockholm 2003, s. 9.

⁸⁷ Ibid. s. 31 f.

⁸⁸ Mer om påföljder nedan i kapitel 9.

⁸⁹ Mål nr B 980-99. s. 2 f.

8.4.2 Mål nr B 4725-99, rotel 85

I målet hade Mustafa åtalats för att han hade skaffat sig en tillfällig sexuell förbindelse mot en utlovad ersättning. Under förundersökningen erkände Mustafa det han var åtalad för.

Tingsrätten anger i sina domskäl att Mustafa har erkänt vad som läggs honom till last. Erkännandet stöds av annan utredning i målet, därför skall den åtalade gärningen anses vara bevisad och Mustafa skall ställas till ansvar för köp av sexuella tjänster.⁹⁰

8.4.3 Mål nr B 8051-02, rotel 95

Peter åtalades för att den 31 mars 2002 ha skaffat sig en tillfällig sexuell förbindelse där ersättningen var utlovad.

Bevisningen i målet bestod av ett pm upprättat av en poliskommissarie angående vad som hänt, Peters egna uppgifter om händelseförloppet, han erkänner försök, samt ett vittnesförhör med en kvinna vid namn Petra angående händelseförloppet och vad som avtalats.

Peter uteblev vid huvudförhandlingen men använder sig av den inställning han hade under förundersökningen, där han erkänt ett försök till köp av sexuella tjänster. Petra hävdar att åklagarens gärningsbeskrivning stämmer det vill säga att Peter skaffat sig en tillfällig sexuell förbindelse mot utlovad ersättning den 31 mars 2002.

Tingsrätten skriver i sina domskäl att det är ställt utom rimligt tvivel att Peter gjort sig skyldig till det som åklagaren påstår i sitt åtal, detta ställningstagande grundas på vittnet Petras uppgifter som tingsrätten finner trovärdiga.⁹¹

8.4.4 Mål nr B 2284-02, rotel 93

Åklagaren åtalade Ranko för köp av tillfällig sexuell förbindelse genom följande gärningsbeskrivning: Ranko har den 28 januari 2002 i Göteborg mot erbjudande av ersättning skaffat sig en tillfällig sexuell förbindelse genom att han låtit en prostituerad utföra oralt samlag på honom.

Ranko förnekar det brott som åklagaren åtalar honom för. Övrig bevisning förutom Rankos inställning är vittnesförhör med poliskommissarie Jan-Anders.

⁹⁰ Mål nr B 4725-99. s. 2 f.

⁹¹ Mål nr B 8051-02. s. 2 f.

Vid huvudförhandlingen bestred Ranko ansvar på grund av att han inte hade erbjudit någon ersättning. Till stöd för sin inställning hävdade han att han av nyfikenhet åkt förbi Rosenlund, där kände han igen en kvinna som jobbat som strippa på en restaurang där han jobbat som hovmästare. De hade vid flera tillfällen haft sexuellt umgänge under den tid de var anställda på restaurangen. När han stötte på kvinnan i Rosenlund frågade han henne om hon ville leka lite men att han inte tänkte betala för det. Kvinnan hade följt med honom i hans bil och när han parkerade hade kvinnan oralt samlag med honom. Polisen grep honom och han talade då om att han kände kvinnan. Anledningen till att hon gick med på ett oralt samlag var enligt Ranko att hon gillade orala samlag och att han även skulle bjuda henne på en öl efteråt. Några diskussioner om några pengar hade aldrig förts mellan dem och han överlämnade heller inga pengar till kvinnan.

Vittnet Jan-Anders säger i sitt vittnesförhör att han och en kollega var på ett uppdrag som gick ut på att spana efter prostitution runt om i Göteborg och särskilt i Rosenlundsområdet. Kollegan såg en kvinna hoppa ur en bil och kort därefter hoppa in i en annan. Jan-Anders följde efter den bilen som kvinnan hoppat in i. När bilen parkerat stannade Jan-Anders sin bil och gick mot den misstänkta bilen. Han gick ända fram till bilen cirka tio minuter efter det att den stannat. Han tittade in i vänster framdörr och såg då att kvinnan ”sög av” mannen. Någon transaktion av pengar såg Jan-Anders inte. Kvinnan kunde inte uppge mannens namn och mannen kunde inte uppge vare sig kvinnans namn eller hennes bostadsort. Något medgivande om prostitution gjordes aldrig från kvinnans sida. Mannen hävdade att de träffats tidigare men han utvecklade inte det hela om tid och rum.

Tingsrätten fann att det var styrkt att Ranko på angiven tid och plats haft en tillfällig sexuell förbindelse, detta grundas på Rankos egna uppgifter samt övrig utredning i målet. Frågan är om den tillfälliga sexuella förbindelsen har skett mot ersättning. Vittnet Jan-Anders har uppgivit att kvinnan, omedelbart innan denna aktuella händelse har befunnit sig i sådana sammanhang som kan klargöra att hon ägnar sig åt att sälja sexuella tjänster. Ranko har inte bestämt en träff med kvinnan utan han träffar på henne av en tillfällighet när han försöker stilla sin nyfikenhet. Att Ranko tidigare skulle ha haft något umgänge med kvinnan motsägs av att han inte ens kan nämna hennes namn eller vart hon bor. Rankos uppgifter angående varför kvinnan ville ha oralt samlag med honom utan ersättning är inte heller trovärdiga. Det ovanstående sagda samt övriga omständigheter gör att det är tillräckligt visat att Ranko på något sätt måste ha erbjudit någon slags ersättning som kompensation för det orala samlaget. Tingsrätten finner därför den åtalade gärningen styrkt och Ranko skall ställas till ansvar för köp av tillfällig sexuell förbindelse.⁹²

⁹² Mål nr B 2284-02. s. 2 ff.

8.4.5 Mål nr B 10023-02, rotel 76

Wieslaw åtalades av åklagren för köp av sexuella tjänster. Enligt åklagarens gärningsbeskrivning har Wieslaw den 14 augusti 2002 skaffat sig två tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Han har betalat cirka 2000 kronor till två prostituerade för att få oralt och vaginalt samlag.

Bevisningen i målet består av Wieslaws egna uppgifter.

Wieslaw var inte närvarande vid huvudförhandlingen men denna hölls i hans utevaro. I en skrift till tingsrätten vidgick Wieslaw att han köpt sexuella tjänster i enlighet med åtalet, men att han inte kände till att det var straffbart på grund av att han inte var svensk medborgare.

Tingsrätten gör den bedömningen att de faktiska omständigheterna har vidgåtts av Wieslaw. Hans invändning om att han inte visste att hans handlande var straffbart är inte av sådant slag att den kan frita honom från straffansvar. Wieslaws egna uppgifter styrker åtalet och han skall därför dömas i enlighet med vad åklagaren yrkat.⁹³

8.4.6 Mål nr B 1366-03, rotel 73

Thom åtalads vid Göteborgs tingsrätt för försök till köp av sexuella tjänster. Åklagaren hävdade att Thom försökt skaffa sig en sexuell förbindelse av tillfällig natur genom en överenskommelse med en kvinna om att hon skulle få en ersättning i form av 400 kronor för samlag eller annat sexuellt umgänge med Thom.

Polis ingrep innan brottet hann fullbordas, fara har dock förelegat för att ett fullbordat brott skulle komma till stånd.

Bevisningen i målet bestod av förhör med Thom, vittnesförhör med Leeni angående överenskommelsen, vittnesförhör med polisassistent Ann angående de iakttagelser hon gjorde vid aktuellt tillfälle, samt vittnesförhör med polisassistent Mats angående de iakttagelser han gjorde exempelvis att ekonomisk transaktion skett.

Thom förnekade den gärning han åtalades för vid huvudförhandlingen.

I målet blev det utrett genom Thoms egna uppgifter samt övriga vittnesmål att Thom och en prostituerad kvinna samtalade på en parkeringsplats i Rosenlund. Strax efter det att samtalet inleddes satte sig kvinnan i bilens passagerarsäte. Thom körde bilen till en bensinstation sedan till en ensligt belägen parkering. Civilklädda poliser misstänkte att Thom hade för avsikt att köpa sexuella tjänster av den prostituerade kvinnan därför följde de efter Thoms bil. Poliserna gick fram till Thoms bil på vilken de öppnade

⁹³ Mål nr B 10023-02. s. 2 f.

dörrarna. Thom hade fält ner sitt ryggstöd i mer eller mindre liggande ställning. Kvinnan satt på passagerarsätet. Varken Thom eller kvinnan hade tagit av sig några kläder.

Vittnet Mats uppgav i sitt vittnesmål att när han förhörde den prostituerade kvinnan strax efter gripandet berättade hon att hon fått 400 kronor av Thom som ersättning för sexuella tjänster, dessa hade dock inte hunnit genomföras.

Thom berättade vid tingsrättsförhandlingen att han hade varit på stan och skulle ta bilen och köra hem, på parkeringsplatsen tog en kvinna kontakt med honom eftersom hon ville ha skjuts hem. Thom skulle passera bostadsområdet och sa att hon kunde få skjuts. Kvinnan berättade för Thom att hon hade en del problem som hon ville prata om och föreslog att de skulle stanna så att de kunde prata. Thom gick med på detta så han stannade för att köpa cigaretter sedan körde de vidare till den parkeringsplats där poliserna dök upp. I detta ögonblick så förstod han att kvinnan kanske var prostituerad, han tyckte dock att hon skulle behandlas väl och han kände att han var tvungen att prata med henne om hennes problem eftersom han hade lovat det. När de pratade så skulle han röka, för att lättare komma åt sina cigaretter fällde han ner stolen, i det ögonblicket gjorde polisen sitt ingripande. Ett par hundralappar som Thom haft liggande framme i bilen har försvunnit. Kanske har kvinnan stulit dem när han var och köpte cigaretter. Att den prostituerade kvinnan säger att hon fått betalt för att utföra sexuella tjänster kan bero på att hon inte vill fällas för stöld av pengarna.

Enligt tingsrätten förefaller Thoms förklaring till varför han påträffades i sin bil i en mer eller mindre liggande ställning bredvid en prostituerad kvinna som en efterhandskonstruktion. Thoms förklaring till de uppgifter som kvinnan lämnat till polisen angående pengarna, att hon skulle fått dem som ersättning för sexuella tjänster är inte heller trovärdig.

Tingsrätten anser att utredningen visar att Thom påbörjat ett köp av sexuella tjänster som han betalat 400 kronor för, köpet avbröts i och med polisens ingripande. Thom skall fällas för brott mot lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster enligt åklagarens gärningsbeskrivning.⁹⁴

8.4.7 Mål nr B 5642-03, rotel 76

Vid Göteborgs tingsrätt åtalades Anders för försök till köp av sexuella tjänster. Åklagaren hävdar i sin gärningsbeskrivning att Anders försökt skaffa sig en sexuell förbindelse av tillfällig natur genom en överenskommelse med en kvinna om att ha samlag med honom mot en ersättning av 500 kronor. Anders och kvinnan åkte efter överenskommelsen till en plats som låg undanskynd för att där genomföra det överenskomna

⁹⁴ Mål nr B 1366-03. s. 3 ff.

samlaget. Polis ingrep och på grund av ingripandet fullbordades inte brottet men fara för att det skulle fullbordas har enligt åklagaren förelegat.

Anders erkände den åtalade gärningen, detta erkännande upptas som ett bevis vid huvudförhandlingen. Ytterligare ett bevis som åberopades var ett vittnesförhör med polismannen Ann angående hennes iakttagelser vid den aktuella tidpunkten.

Huvudförhandlingen hölls i Anders utevaro.

Tingsrätten skriver i sina domskäl att Anders har erkänt den gärning han är åtalad för och Anders erkännande stöds av övrig utredning i målet. På grund av detta så skall den åtalade gärningen anses vara bevisad och bedömas på det sätt som åklagaren gjort, det vill säga Anders döms för försök till köp av sexuella tjänster.⁹⁵

8.4.8 Mål nr B 11854-03, rotel 82

I slutet av november år 2003 åtalade åklagaren i Göteborg Fredrik för försök till köp av sexuella tjänster. Åklagaren hävdade att Fredrik försökt skaffa sig en sexuell förbindelse som skall anses vara tillfällig, detta försök har skett under en biltur.

Fara för att brottet skulle komma att fullbordas har enligt åklagaren förelegat eller så har denna fara varit utesluten endast på grund av tillfälliga omständigheter.

Bevisningen i målet bestod av förhör med Fredrik och de uppgifter han lämnat, han medgav vissa omständigheter, samt vittnesförhör med Leeni angående olika omständigheter, främst om brottet fullbordats eller bara varit på försöksstadiet.

I tingsrätten förnekade Fredrik brott, han uppgav att han åkte i sin bil i Rosenlundsområdet, en kvinna stannade honom och frågade om hon fick åka med. Fredrik lät kvinnan åka med och han blev lite intresserad och körde till en parkeringsplats. Han var medveten om lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster. Kvinnan och Fredrik satte sig i bilens baksäte för att prata. Kvinnan var villig att utföra sexuella tjänster men Fredrik själv var inte intresserad av detta och förhöll sig passiv. De pratade om kvinnan och Fredrik förstod då att hon var prostituerad. Hon pratade om vad hon kunde göra och vad det kostade, det var tydligt att hon ville få Fredrik intresserad, vilket han dock inte var och han betalade henne inte heller. I polisförhör sa han att han betalade 400 kronor men detta sa han bara på grund av att polisen hade hotat med rättegång. Fredrik medger att han blev intresserad av kvinnan men inte av de tjänster hon erbjöd så det skulle inte bli fråga om något sexuellt umgänge dem emellan inte heller i det fall det skulle vara så

⁹⁵ Mål nr B 5642-03. s. 2 f.

att polisen inte skulle dyka upp. Fredrik medger att det kan ha funnits en kondom framtagen men att det i så fall var den prostituerade kvinnan som hade tagit fram den.

Vittnesförhör ägde rum med polisassistent Per som berättade att han och några kollegor arbetade med sexköpare den aktuella kvällen. De var i Rosenlundsområdet när de såg Leeni, en känd heroinmissbrukande prostituerad kvinna gå fram till en bil. Hon satte sig i bilen som sedan körde till en parkeringsplats där den stannade. Per och en kollega hade följt efter den misstänkta bilen och cirka två-tre minuter efter det att den stannat gick de fram till bilen. Polisbilen kördes fram så att dess lyktor lyste in i den misstänkta bilen. Per öppnade en utav bakdörrarna, och i baksätet satt en man och den prostituerade kvinnan. Mannens byxor var uppknäppta, en annan iakttagelse Per gjorde var att det låg ett kondompaket på golvet i bilen. Mannen försökte resa på sig för att knäppa sina byxor. Enligt Per så finns det ingen tvekan om vad personerna i bilen gjorde. Per höll ett förhör med Leeni, som sade att hon och mannen gjort en överenskommelse som gick ut på att hon skulle få 500 kronor utav honom om hon tillhandahöll en sexuell tjänst. Förhör hölls även med mannen och han hade konstiga förklaringar till skeendet, han sa att de skulle ta en promenad eller bara att de skulle prata.

Tingsrätten anser inte att det finns någon anledning att betvivla Pers uppgifter. På grund av detta anser tingsrätten det styrkt att Fredrik försökt skaffa sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning med den prostituerade kvinnan. Fara har förelegat för att brottet skulle fullbordas eller så har denna fara varit utesluten endast på grund av tillfälliga omständigheter. Tingsrätten dömer Fredrik för försök till köp av sexuella tjänster i enlighet med åklagarens gärningsbeskrivning.⁹⁶

8.4.9 Mål nr B 12433-03, rotel 95

Alexander åtalades vid Göteborgs tingsrätt för att ha skaffat sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning genom att han låtit en prostituerad utföra oralsex på honom i en bil mot en ersättning av 200 kronor.

Alexander erkänner den åtalade gärningen. På grund av Alexanders erkännande fann tingsrätten åtalet styrkt och dömde Alexander för brott mot lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster.⁹⁷

Det finns en dom som jag tycker är relevant att ta upp i uppsatsen trots att den inte kommer från Göteborg. Det är en dom från Malmö tingsrätt som överklagades till hovrätten över Skåne och Blekinge. Denna hovrättsdom är publicerad och belyser frågan om när försökspunkten kan anses vara uppnådd.

⁹⁶ Mål nr B 11854-03. s. 2 ff.

⁹⁷ Mål nr B 12433-03. s. 2 f.

8.4.10 Mål nr B 1101-01, rotel 41

Åklagaren i Malmö åtalade Murat för försök till köp av sexuella tjänster. Enligt åklagaren hade Murat försökt skaffa sig en tillfällig sexuell förbindelse detta genom att Murat och en kvinna hade kommit överens om ett samlag mot en ersättning av 500 kronor. Efter överenskommelsen har de satt sig i Murats bil och sedan börjat en biltur till kvinnans bostad. Murat parkerade vid kvinnans bostad och de började gå mot densamma när polisen gjorde sitt ingripande. Enligt åklagaren förelåg det fara för att brottet skulle fullbordas.

Under förundersökningen erkände Murat det han åtalades för. Han uppgav att han träffade kvinnan på en gata i Malmö när han körde förbi där, de träffade en överenskommelse som gick ut på att de skulle ha samlag i hennes lägenhet. För detta skulle Murat betala 500 kronor. När de kom till den gatan som kvinnan bor på stoppades Murat av polisen när han gick bakom kvinnan. Någon transaktion av pengarna hade då inte ägt rum men han hade pengar med sig.

Tingsrätten tolkar lagen som så att den sexuella förbindelsen måste fysiskt ha påbörjats för att ett brott mot lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster skall vara fullbordat.

Frågan i detta mål är om försökspunkten i fallet har uppnåtts. Tingsrätten konstaterar att lagens förarbeten säger att försökspunkten skall anses vara uppnådd när erbjudande om ersättning lämnats. Tingsrätten hävdar att placera försökspunkten i detta stadium är i enlighet med tanken om att det för att försökspunkten skall vara uppnådd krävs att ett agerande har utförts eller påbörjats som föregår den brottsliga handlingen. Rätten konstaterar vidare att HD i NJA 1991 s 332 hävdat att man inte skall lägga försökspunkten alltför långt borta från den tid då brottet kommer att fullbordas, vilket innebär att viss restriktivitet råder angående straffbarhet av ett försök i svensk rätt.

HD har i NJA 1995 s 405 konstaterat att en förflyttning till en brottsplats antingen med bil eller till fots inte på vilka grunder som helst kan ses som ett försök till brott trots att denna förflyttning är en del av brottsplanen. Främst gäller detta de fall då det krävs fler handlingar för att brottet skall anses vara fullbordat. Av detta resonemang drar Malmö tingsrätt slutsatsen att åtalet mot Murat skall ogillas på grund av att försökspunkten inte är uppnådd, inte ens trots att Murat lämnat bilen och var på väg mot kvinnans bostad och att det fanns en överenskommelse om sexuellt umgänge mot betalning.⁹⁸

⁹⁸ Mål nr B 1101-01. s. 2 ff.

8.4.11 Mål nr B1041-01, rotel 36

Åklagaren överklagade domen mot Murat och yrkade bifall till åtalet.

Hovrätten börjar med att konstatera att det för ett straffbart försök krävs ett påbörjat utförande av ett brott, detta skall inte ha fullbordats men det skall ha förelegat fara för att fullbordan skulle komma till stånd eller att denna fara utesluts på grund av omständigheter som skall anses vara tillfälliga. Försökshandlingen skall omedelbart följas eller i vart fall ha ett samband med den handling som skall fullborda brottet för att försökspunkten skall anses vara uppnådd. Görs ett uppehåll i utförandet anses det att gärningsmannen inte riktigt bestämt sig för om han skall begå den tänkta handlingen eller inte.

Vad som hänt i det aktuella fallet är att Murat och den prostituerade kvinnan gjort en överenskommelse om samlag i hennes lägenhet mot en summa pengar. Dessa har inte överlämnats från Murat till kvinnan men han har haft dem tillgängliga för att kunna fullfölja sin del av överenskommelsen. När polisen gjorde sitt ingripande var de på väg mot kvinnans bostad för att fullfölja överenskommelsen. Det finns inget som tyder på att Murat skulle komma på andra tankar, det vill säga att inte fullfölja vad han tänkt, när han var på väg till bostaden.

På grund av vad som hänt har Murat påbörjat utförandet av ett brott mot lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster och försökspunkten skall anses vara uppnådd samt fara för att brottet skulle komma att fullbordas har förelegat.

Hovrätten dömer Murat för försök till köp av sexuella tjänster såsom åklagaren yrkat.⁹⁹

⁹⁹ Mål nr B 1041-01. s. 3 f.

9 Påföljder

När man talar om påföljder så menar man det straff som skall utdömas till den som begått en brottslig gärning. Det straff som skall utdömas skall stå i proportion till svårighetsgraden i det aktuella brottet som gärningsmannen utfört och befunnits skyldig till.¹⁰⁰

De straff som finns i svensk rätt är fängelse och böter och fängelse skall anses vara ett svårare straff än böter enligt BrB 1: 3+5. Det finns även påföljder för brott istället för straff och sådana påföljder är till exempel villkorlig dom och skyddstillsyn.¹⁰¹ När domstolen skall ta ställning till om de skall utdöma böter eller fängelse får de göra en straffmätning enligt BrB 29 kap.¹⁰²

Det lägsta antalet dagsböter som kan utdömas är 30 stycken och det högsta antalet är 150 stycken om man dömer för ett brott, vid gemensamt straff för flera brott kan man utdöma högst 200 stycken dagsböter.¹⁰³

För brott mot lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster kan domstolen utdöma böter eller fängelse i högst sex månader.

Som det nämndes tidigare så utdömde Göteborgs tingsrätt bötesstraff för de tilltalade som befunnits skyldiga till köp eller försök till köp av sexuella tjänster. I domarna går det inte att finna något längre resonemang om varför ett bötesstraff har ansetts vara den lämpligaste påföljden mer än att brottets straffvärde är sådant att påföljden kan stanna vid böter.¹⁰⁴

Enligt den undersökning Brottsförebyggande rådet gjorde angående lagens tillämplighet under dess första år¹⁰⁵ kunde de också se att i de fall den misstänkte fälldes för brott mot lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster blev påföljden mellan 40 och 80 dagsböter.

Åklagare som Brottsförebyggande rådet haft kontakt med hävdar att för att det skall bli aktuellt med ett fängelsestraff så krävs det antagligen att den tilltalade gjort sig skyldig till upprepade återfall.¹⁰⁶

¹⁰⁰ Jareborg, Nils m.fl. Straffrättens påföljdslära. Stockholm 2000, s. 19.

¹⁰¹ Ibid. s. 16.

¹⁰² Ibid. s. 135.

¹⁰³ Ibid. s. 33.

¹⁰⁴ Mål nr B 980-99. s. 2.

¹⁰⁵ BRÅ-rapport 2000:4.

¹⁰⁶ Brottsförebyggande rådet. Förbud mot köp av sexuella tjänster: tillämpningen av lagen under första året, s. 44.

9.1 NJA 2001 s.527

O åklagades i Malmö tingsrätt för att ha skaffat sig en tillfällig sexuell förbindelse genom att mot en ersättning av 300 kronor få oralsex av en prostituerad kvinna.

O erkände gärningen och tingsrätten ansåg att erkännandet vann stöd av övrig utredning i målet och biföll åtalet. O dömdes att betala dagsböter.

När det gäller påföljden utvecklade tingsrätten sitt resonemang. Det konstaterades inledningsvis att påföljden för brottet är böter eller fängelse i högst sex månader. När det gäller straffvärdesbedömningen så skall man beakta den skada, fara eller kränkning som en konsekvens av gärningen, vad gärningsmannen insett eller i vart fall borde ha insett om denna skada, fara eller kränkning samt vilka gärningsmannens avsikter och motiv har varit.

För att kunna göra bedömningen angående skada, fara eller kränkning så måste man veta vilket skyddsintresse som finns bakom brottet.

I propositionen så står det att prostitutionen skadar både enskilda och samhället i stort samt att de prostituerade oftast lever i en svår social situation med narkotikamissbruk etc. Det är därför av vikt att prostitutionen bekämpas.

Tingsrätten konstaterar vidare att samtyckesbestämmelserna inte fritar köparen från straffansvar och att brottet genom detta konstaterande skall ses som ett brott mot allmän ordning och att prostitution är en samhällsföreteelse som inte är socialt accepterad.

Brott mot sexköpslagen skall inte anses vara ett brott mot person. Därför skall brott mot lagen straffas med ett lägre straffvärde än för ett brott mot BrB 6:10 förförelse av ungdom som har samma straffskala som brott mot sexköpslagen.

Det konstateras vidare att O inte har haft några andra motiv eller avsikter än att få sitt sexuella behov tillfredsställt. Därför måste man vid straffvärdesbedömningen ta hänsyn till hur lagens efterlevandekontroll utförs.

Oftast krävs det att polisen utför sådan spaning så att de blir vittne till vad som hänt mellan en köpare och säljare på grund av att ett vittne, till exempel den prostituerade som blir kallad som vittne får vägra att yttra sig vid en förhandling med stöd av RB 36:6 för att någon skall kunna fällas för brott mot lagen. En svårighet som följer av detta är att polisen oftast bara kan spana mot gatuprostitutionen för det är den som är relativt synlig eftersom den ofta utförs i en bil eller liknande. Tingsrätten hävdar att den offentlighet som finns när det gäller gatuprostitutionen som utförs i en bil medför att gärningen inte har så högt straffvärde.

Ytterligare en aspekt som måste beaktas är att säljaren inte begår någon brottslig gärning. Ett argument för en kriminalisering var från lagstiftarens sida att alla har rätt till kroppslig integritet. Eftersom det för en fällande dom ofta krävs att polisen blir vittne till en sexuell handling mellan två personer innebär detta att den prostituerade kvinnan, hon som är skyddsvärd utsätts för en kränkning av samhället som är större än den kränkning som köparen gör sig skyldig till. Denna aspekt måste lagstiftaren ha tagit hänsyn till, att man sedan i alla fall har infört lagen tyder på att den kränkning som beivrandet av brottsligheten utsätter den prostituerade kvinnan för skall anses som ringa. Detta innebär också att den kränkning som köparen utsätter säljaren för också skall anses som ringa.

Av det ovan sagda drog tingsrätten slutsatsen att O:s gärning förskyller ett bötesstraff om 30 dagsböter.

Åklagaren överklagade domen till hovrätten och yrkade att bötesstraffet skulle skärpas. För ett skärpt bötesstraff talade enligt åklagaren lagens allmänpreventiva syfte samt att köparen utnyttjar den prostituerades sociala situation som är att anses som svår samt hennes narkotikaberoende. Åklagaren menade också att det för straffvärdesbedömningen är irrelevant hur lagens efterlevnad kontrolleras.

Hovrätten har att bedöma vilket straff som bör föranleda brottet eftersom tingsrätten har konstaterat att O gjort sig skyldig till brott mot sexköpslagen.

När det gäller straffvärdet så sägs det i förarbetena att brottet normalt sett bör ha ett lägre straffvärde än straffet för brott mot bestämmelsen om förförelse av ungdom.

Hovrätten anser att ur straffvärdessynpunkt så är variationerna vid brott mot sexköpslagen begränsade och att straffet bör bli detsamma i flertalet fall. Det bör dock finnas ett utrymme för strängare eller mildare straff än det normala vid speciella situationer när man har med förmildrande eller försvårande omständigheter att göra eller vid upprepade återfall etc.

I förarbetena togs det upp att en kriminalisering skulle ha en avskräckande effekt på ett stort antal eventuella köpare av sexuella tjänster. Hovrätten anser att det på grund av detta ställningstagande inte finns något utrymme att vid straffvärdesbedömningen ta ytterligare hänsyn till lagens allmänpreventiva verkan. Vad som är av vikt vid denna bedömning är den skada, fara eller kränkning som gärningen inneburit och det är då av vikt att veta vilket skyddsintresse som lagen har.

Liksom tingsrätten kommer hovrätten fram till att brott mot lagen skall anses vara ett brott mot allmän ordning. Eftersom brottet inte skall anses som ett brott mot person så skall man inte vid straffvärdesbedömningen ta någon hänsyn till omständigheter som hör till den prostituerades situation. Skulle man ta hänsyn till detta så skulle man behöva utreda i varje enskilt fall vilken social situation den prostituerade befann sig i samt att det skulle

krävas att köparen haft insikt om denna. Vid straffvärdesbedömningen är det enligt hovrätten inte heller nödvändigt att ta hänsyn till hur lagens efterlevandekontroll utförs.

Hovrätten anser det uppenbart att brott mot lagen i normalfallet bör föranleda ett bötesstraff i form av dagsböter. Straffvärdet kräver dock att antalet dagsböter bör överstiga det lägsta antalet dagsböter som är möjligt att utdöma. I normalfallet bör ett brott mot lagen medföra ett bötesstraff om 50 dagsböter enligt hovrätten.

I det aktuella fallet har det inte visat sig att O haft andra motiv eller avsikter än att se till så att hans sexuella behov blev tillfredsställt. Det här fallet torde vara ett typfall av brott mot sexköpslagen. Hovrätten anser att tingsrättens bötesstraff bör skärpas och ändrar antalet dagsböter till 50 stycken.

Riksåklagaren överklagade till HD och yrkade på ett skärpt bötesstraff.

HD konstaterade att det aktuella fallet är ett typfall av brott mot sexköpslagen. Försvårande eller förmildrande omständigheter som kan påverka straffvärdesbedömningen finns inte.

Precis som hovrätten så anser HD att med beaktande av syftet med att kriminalisera köp av sexuella tjänster så bör den som begått en brottslig gärning bestraffas med dagsböter. HD fann att hovrättens utmätta straff vara korrekt och fastställde hovrättens domslut.¹⁰⁷

¹⁰⁷ NJA 2001 s. 527 ff.

10 Straffföreläggande

Anledningen till att det finns få domar angående överträdelser av sexköpslagen beror på att många fall uppkläras genom att den misstänkte godkänner åklagarens straffföreläggande mot honom. Ett straffföreläggande är ett summariskt förfarande som avgör många brottmål i Sverige.¹⁰⁸ Detta för att undvika en domstolsprocess när det gäller brott som kan anses vara av bagatellartad karaktär, det vill säga, straffföreläggandet ersätter domstolens dom i lagföringen.¹⁰⁹ Ett godkänt straffföreläggande gäller precis så som en laga kraftvunnen dom gör, RB 48:3 st.2.

Genom att gärningsmannen godkänner åklagarens straffföreläggande erkänner han den gärning han är misstänkt för att ha begått och han godtar det straff som åklagaren förelägger.¹¹⁰ Enligt RB 48:9 godkänner gärningsmannen straffföreläggandet genom att han undertecknar en förklaring där han erkänner den gärning som han misstänks för och där han godkänner det straff som föreläggs honom.

Det är åklagaren som beslutar om ett straffföreläggande och föreläggandet kan ges för alla brott som har böter i straffskalan.¹¹¹ Enligt RB 48:5 måste det aktuella brottet falla under bestämmelserna om allmänt åtal för att det skall vara möjligt för åklagaren att utfärda ett straffföreläggande.

Straffföreläggande kan bara bli aktuellt när det gäller dagsböter eller penningböter, inte normerade böter.¹¹² Villkorlig dom får också föreläggas i ett straffföreläggande om rätten skulle döma till denna påföljd och att denna utgångspunkt är uppenbar. Är det fråga om att egendom skall förverkas till exempel så skall detta också föreläggas och godkännas av den misstänkte. Ett straffföreläggande som är godkänt kan angripas genom att det klagas på föreläggandet eller att resning begärs.¹¹³

Ett straffföreläggande får aldrig användas för att få ett erkännande i de fall åklagaren är osäker på den misstänktes skuld. I sådana fall så skall den misstänkte istället åtalas. För att ett straffföreläggande skall kunna utfärdas krävs det att ansvarsfrågan är klarlagd.¹¹⁴

I det fall den misstänkte gärningsmannen inte godkänner åklagarens straffföreläggande får åklagaren väcka åtal och en domstolsprocess får genomgås.¹¹⁵

¹⁰⁸ Jareborg, Nils m.fl. Straffrättens påföljdslära, s. 24.

¹⁰⁹ Ibid. s. 18 och 34.

¹¹⁰ Ekelöf, Per Olof m.fl. Rättegång – Femte häftet. Stockholm 1998, s. 243

¹¹¹ Ekelöf, Per Olof m.fl. Supplement till Rättegång I-V. Stockholm 1997, s. 86 f.

¹¹² Jareborg, Nils m.fl. Straffrättens påföljdslära, s. 34.

¹¹³ Ekelöf, Per Olof m.fl. Supplement till Rättegång I-V, s. 86 f.

¹¹⁴ Diesen, Christian m.fl. Bevis, s. 106 ff.

¹¹⁵ Ekelöf, Per Olof m.fl. Rättegång – Första häftet. Lund 1977, s. 27.

11 Nytt lagförslag

Det har genom flera utredningar konstaterats att sexköpslagen har varit svår att tillämpa och att den inte fått den effekt som den var tänkt att skapa. Därför har det i samband med att hela brottskatalogen i sjätte kapitlet brottsbalken setts över även gjorts en översyn av sexköpslagen. Detta för att se på vilket sett man kan ändra lagen så att dess syften kan uppfyllas bättre.

11.1 SOU 2001:14 Sexualbrotten

Sexualbrottens viktigaste skyddsintresse är den sexuella integriteten och den sexuella självbestämmanderätten. Sexuella övergrepp medför alltid att både den personliga och den sexuella integriteten kränks. Det spelar ingen roll vilken form av sexualhandling det är frågan om utan alla sexualhandlingar kränker den sexuella integriteten oavsett vem som är att betrakta som offer.¹¹⁶

Tanken bakom ett förbud mot prostitution är att skydda samhället och den enskilde. Koppleri omfattas av BrB på grund av att brottet har en anknytning till sexuallivet. Förbudet mot köp av sexuella tjänster har i princip samma skyddsintresse som förbudet angående koppleri så det vore mest naturligt att införliva förbudet i samma kapitel som förbudet mot koppleri. Även förförelse av ungdom är upptaget i BrB och det rör sig också om att det är förbjudet att köpa sexuellt umgänge. Skillnaden är dock att det gäller en säljare som är under 18 år. Det förefaller även ur denna synvinkel naturligt att förbudet mot köp av sexuella tjänster tas upp i samma kapitel som de övriga brotten som rör prostitution på ett eller annat sätt.¹¹⁷ Därför föreslås det att ett förbud mot köp av sexuella tjänster införs i BrB 6:11 och att den misstänkte döms till straffansvar om han inte kan dömas för brott mot tidigare straffbud i BrB.

Gärningsmannen skall ha skaffat sig en sexuell tjänst under ett förhållande som kallas prostitution. I uttrycket sexuell tjänst inbegrips sexuella aktiviteter som omfattas av det sexuella umgänget exempelvis samlag men även annat umgänge kan tänkas. Uttrycket bör ha samma innebörd som i koppleriparagrafen. De gärningar som omfattas av sexköpslagen skall fortsättningsvis omfattas av den nya bestämmelsen.¹¹⁸

Även en stamkund till en prostituerad skall omfattas av förbudet eftersom han skall anses köpa en tillfällig sexuell förbindelse varje gång han besöker en prostituerad.

¹¹⁶ SOU 2001:14 s. 13.

¹¹⁷ Ibid. s. 305 ff.

¹¹⁸ Ibid. s. 21.

Förbudet skall däremot inte omfatta stadigvarande förbindelser. Att en man köper sexuella tjänster av en och samma prostituerad innebär inte att de anses ha en stadigvarande förbindelse. Vad som avses med stadigvarande förbindelser är till exempel äktenskapliga förbindelser.

Den som låter skaffa sig en sexuell tjänst skall omfattas av bestämmelsen. Vad som menas är att en person betalar den sexuella tjänsten men att den utnyttjas av någon annan än betalaren. 1993 års prostitutionsutredning hävdade att den som erlägger betalningen skall anses vara köpare om hans sexualdrift på något sätt tillfredsställs i och med erläggandet av ersättningen. Har han inget eget sexuellt intresse men betalar i alla fall torde han inte omfattas av bestämmelsen. Den som utnyttjar tjänsten torde inte heller omfattas av förbudet. Han har ju inte köpt något själv. Upprepade köp åt någon annan kan kanske i förlängningen innebära att koppleribestämmelsen kan aktualiseras. Här finns emellertid ett problem. Koppleri förutsätter främjande av prostitutionskontakter och prostitution kräver att köparens sexualdrift tillfredsställs. Betalar köparen ett par för att de skall ha sexuellt umgänge med varandra utan att hans egen sexualdrift tillfredsställs så kan det inte vara fråga om prostitution. För att det skall röra sig om prostitution skall köparens sexualdrift tillfredsställas och det bör då stipuleras ett krav på att köparens handling skall bestå i samlag eller i något annat sexuellt umgänge.

Sexuellt umgänge kräver att handlingen tillfredsställer eller uppväcker åtminstone den ene partens sexualdrift och handlingen skall innebära en någotsånär varaktig beröring av den andres kön eller beröring av den andres kropp med hjälp av sitt eget könsorgan. Privat nakenposering utan vidröring torde inte omfattas av begreppet sexuellt umgänge trots att mannen kanske blir sexuellt tillfredsställd. Det måste således förekomma ett sexuellt betingat umgänge mellan köparen och säljaren. Fråga är då om de som erlägger ersättningen åt någon annan och den som mottager tjänsten utan att betala för den skall omfattas av straffbudet? Ett viktigt argument för detta är att förbudet är lätt att kringgå om dessa undantas från straffbudets tillämpningsområde. I vissa fall skulle man kunna tänka sig att använda sig av medelbart gärningsmannaskap för att kunna fälla någon till ansvar. Medelbart gärningsmannaskap innebär att anstiftaren till ett brott bedöms som gärningsman om den som anstiftas är ett redskap i anstiftarens händer. Frågan om detta kan tillämpas när någon utnyttjar en tjänst som någon annan betalar kan man fundera på. Ytterligare en aspekt som man kan fundera på är om den som blir erbjuden en prostitutionstjänst kan anses vara en anstiftare.¹¹⁹

För en utvidgning av straffbudet talar att ett av lagens syften är att bekämpa prostitution som samhällsföreteelse. Kriminaliseringen riktar sig mot den som utnyttjar en sexuell tjänst, denna är många gånger köparen men det kan lika gärna vara fråga om den som utnyttjar en tjänst som någon annan betalar.

¹¹⁹ Se mer om anstiftan i kapitel 6.2.

Det rimliga torde enligt utredningen vara att den som låter skaffa sig en sexuell tjänst skall omfattas av straffbudet, den som utnyttjar en tjänst som någon annan betalar för skall således vara att se som gärningsman. Den som erlägger betalningen för en tjänst som utnyttjas av någon annan hjälper denna personen att begå en brottslig handling och det bör vara möjligt att ställa honom till ansvar för anstiftan eller medverkan enligt BrB 23:4.

Vidare menar utredningen att uttrycket tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning bör bytas ut mot begreppet prostitution. Det är i detta fall endast fråga om språkliga förändringar. Förbudet mot köp av sexuella tjänster gäller den som skaffar sig eller låter skaffa sig en sexuell tjänst under de förhållanden som kan kallas prostitution.¹²⁰

Ett syfte med införandet av förbud mot köp av sexuella tjänster var att utländska grupper skulle hindras att etablera en organiserad prostitutionsverksamhet här i landet. Detta skulle innebära att kriminalitet som följer i den organiserade prostitutionens spår skulle kunna förhindras. Polis och åklagare har sedan lagen trätt ikraft hävdade att det varit svårt att utreda och bevisa koppleri på grund av att torskarna innan kallades som vittnen. Skulle de vittna idag skulle de erkänna att de begått ett brott vilket de antagligen inte är villiga till. Förhoppningarna på kriminaliseringen har inte infriats i den utsträckning man önskat utan det har snarare varit fråga om att brottet har försvårat utredningarna angående koppleri. Kunderna har dock hela tiden kunnat åberopa RB 36:6 för att undkomma ett vittnesmål. Detta har dock blivit aktuellt först på senare tid att denna bestämmelse åberopas, man vill ju så långt det är möjligt rädda sitt eget skinn. Hur man skall komma runt detta problemet finns det ingen lösning på i dagsläget.¹²¹

Slutligen hävdar 2001 års utredning att prostitutionsproblemet är mer eller mindre ett socialpolitiskt problem och inte ett kriminalpolitiskt varför det egentligen inte bör försöka beivras med kriminalpolitiska insatser.¹²²

11.1.1 Förslag till ny straffbestämmelse

*”För köp av sexuella tjänster döms den som i annat fall än som sägs förut i detta kapitel skaffar eller låter skaffa sig en sexuell tjänst under förhållanden som utgör prostitution. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader”.*¹²³

När det gäller försök till köp av sexuella tjänster så föreslås försöket bli straffbart i BrB 6:14 st 4.¹²⁴

¹²⁰ SOU 2001:14 s. 309 ff.

¹²¹ Ibid. s. 464 ff.

¹²² Ibid. s. 573.

¹²³ Ibid. s. 34.

¹²⁴ Ibid. s. 35.

11.2 Regeringens lagrådsremiss

Regeringen har skickat en lagrådsremiss angående den nya sexualbrottslagstiftningen för utlåtande och godkännande innan det författas en proposition.

Det föreslås att det görs en reformering av sexualbrottslagstiftningen för att stärka den sexuella självbestämmanderätten och den sexuella integriteten samtidigt som skyddet mot att någon kränks sexuellt ökar.

Lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster föreslås ingå i 6 kap BrB istället för att som idag återfinnas i en egen lag. Det föreslås också att lagens tillämpningsområde utvidgas något.

Regeringen föreslår att den nya bestämmelsen i BrB börjar gälla den 1 januari 2005 samtidigt som lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster upphör att gälla.¹²⁵

Det nya straffbudet föreslås införas i BrB 6:11 och ha följande lydelse:
*”Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, skaffar eller låter skaffa sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning, döms för köp av sexuella tjänster till böter eller fängelse i högst sex månader.”*¹²⁶

I BrB 6:15 föreslås det att försök till köp av sexuella tjänster skall straffas med ansvar enligt BrB 23 kap.¹²⁷

11.2.1 Bakgrunden till regeringens lagrådsremiss

Det viktigaste argumentet för att kriminalisera sexuella övergrepp och kränkningar är att påverka samhällsmedborgarnas värderingar så att de skall förstå att sexuella övergrepp skadar och att dessa övergrepp och kränkningar måste bekämpas. Alla människor skall ha rätt att bestämma över sig själva och sin sexualitet, av detta följer att alla skall ha rätt att säga ja eller nej till sexuellt umgänge och att alla skall vara fredade mot övergrepp.

Det skall vara fråga om ett sexuellt umgänge, vad som omfattas av uttrycket sexuellt umgänge har redogjorts för ovan under kapitlet 11.1. Regeringen föreslår dock att begreppet ”sexuellt umgänge” byts ut mot ”sexuell handling”, som skall anses vara ett vidare begrepp. Det nya begreppet skall motsvara det som idag kallas sexuellt umgänge, det vill säga det kommer fortsättningsvis krävas en varaktig beröring av kvinnans kropp eller könsorgan med det manliga könsorganet. Handlingen skall typiskt sett väcka eller tillfredsställa någon av parternas sexualdrift, någon direkt tillfredsställelse kommer inte heller att krävas i fortsättningen. Vad som kan

¹²⁵ Justitiedepartementet. En ny sexualbrottslagstiftning. Lagrådsremiss, s. 1 f.

¹²⁶ Ibid. s. 13.

¹²⁷ Ibid. s. 14.

vara en sexuell handling är till exempel, orala, anala och vaginala samlag, tillfällen då föremål förs upp i kvinnans underliv, när kvinnan onanerar på uppdrag av mannen etc. Det är också fråga om en sexuell handling när kvinnan vidtar flera handlingar av sexuell karaktär fast att dessa inte var för sig är en sexuell handling utan först vid en samlad bedömning. Ett exempel på detta är när mannen använder kvinnans kropp för att själv bli sexuellt tillfredställd till exempel genom att kvinnan poserar på uppdrag av mannen samtidigt som gärningsmannen blottar sig och onanerar när han vidrör exempelvis kvinnans bröst. Vad som däremot inte skall anses vara en sexuell handling är sexuell posering.¹²⁸

Anledningen till att förbudet mot köp av sexuella tjänster införs i BrB är att förbudet skyddar allmänna intressen precis såsom koppleribestämmelsen och bestämmelsen om koppleri återfinns i BrB. En annan anledning är den att brottet anknyter till sexuallivet och det är då naturligt att brottet ingår i kap 6 i BrB eftersom de andra brotten som anknyter till sexuallivet finns där.

Sexualbrottskommittéen i SOU 2001:14 gav förslag på att begreppet ”sexuell tjänst under förhållanden som utgör prostitution” skall införas i straffbudet. Detta håller inte regeringen med om på grund av att uttrycket är alltför vagt och otydligt.

Fråga har uppkommit om begreppet ”tillfällig” skall tas bort ur lagstadgandet så att det tydliggörs att stamkunder till prostituerade skall omfattas. Angående den här frågan menar regeringen att det finns skäl för att inte ta bort begreppet. Skäl härför är bland annat att det då inte blir så tydligt att stadigvarande förbindelser inte omfattas och att uttrycket ”tillfällig sexuell förbindelse” finns i andra straffbud, till exempel koppleri. Stamkunder till prostituerade omfattas av straffbudet trots att begreppet ”tillfällig” finns kvar på grund av att varje köp av en sexuell förbindelse av en prostituerad är en tillfällig sexuell förbindelse även om det är fråga om stamkunder som köpare. Kontentan av det hela är att regeringen anser att uttrycket ”mot ersättning skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse” skall finnas även i fortsättningen. Begreppet bör liksom tidigare anknyta till samlag och sexuellt umgänge i enlighet med tidigare förarbeten.

Regeringen anser att det är tveksamt om sexköpslagen idag omfattar den som utnyttjar en sexuell tjänst som betalas av någon annan. Precis som sexualbrottskommittéen så anser regeringen att det är av vikt att denna person omfattas av straffbudet annars kan lagen kringgås på ett enkelt sätt och det är viktigt att prostitution som samhällsföreteelse bekämpas. Kriminaliseringen skall rikta sig mot den som utnyttjar en prostituerad, oftast är denna person köparen men det kan också vara någon annan, det vill säga att det är någon annan än köparen som utnyttjar den prostituerade och det skall anses vara lika illa det. Den person som utnyttjar att någon annan betalar den sexuella tjänsten skall likställas med köpare om han i övrigt

¹²⁸ Ibid. s. 21 ff.

handlar som en köpare. Av detta kan utläsas att regeringen anser att den som utnyttjar en sexuell tjänst som betalas av någon annan skall omfattas av det nya straffbudet i BrB. Betalaren anses inte som gärningsman, men han kan straffas enligt de allmänna bestämmelserna om medverkansansvar.¹²⁹ Detta nya synsätt innebär att det nya straffbudet utvidgar det straffbara handlandet något i jämförelse med den gamla lagen.¹³⁰

¹²⁹ Ibid. s. 96 ff.

¹³⁰ Ibid. s. 140.

12 Socialt arbete mot prostitution

Det är inte enbart genom kriminalisering som man i Sverige försöker stävja prostitutionen utan det finns även sociala insatser.

12.1 Prostitutionsgruppen i Göteborg

En grupp som arbetar med sociala insatser är prostitutionsgruppen i Göteborg. Denna grupp bildades i slutet på 1970-talet eftersom man då ansåg att könshandeln var ett socialt problem, inte ett brottsligt.

Prostitutionsgruppens arbete är förebyggande och motverkande. De har stipulerat fyra frågor som de arbetar kring och som de tror har betydelse för prostitutionen i dagens Sverige. Dessa frågor är:

1. Varför köper män sex? Det är av vikt att tala öppet om könshandeln som finns i samhället.
2. Varför blir vissa säljare och vissa köpare? Är det fråga om sociala och samhälleliga problem?
3. Finns det nya former för mänsklig samlevnad? Vi måste vara rädda om varandra.
4. Skall man arbeta mot köp och försäljning för att komma åt förlegade könsroller och ojämlikt samhälle?¹³¹

Prostitutionsgruppen menar att prostitutionen är ett uttryck för kvinnans sociala villkor. Kvinnan har en underlägsen ställning gentemot mannen när det gäller socialt, ekonomiskt, politiskt och rättsligt. Genom att sälja sin kropp och genom att erbjuda sex så förnedras den prostituerade kvinnan och köparen får makt över henne. När en överenskommelse om sexuella tjänster träffas mellan en säljande och en köpande part, mellan en man och en kvinna så ser man klart och tydligt den hierarki som råder mellan män och kvinnor. Mannen ses som herre och kvinnan ses som hans slav som skall underkasta sig hans vilja.¹³² Prostitutionen uttrycker ofta hur det ser ut i samhället när det gäller relationer mellan män och kvinnor och på grund av detta så speglar prostitutionen mannens dominans över kvinnan i ett patriarkalt samhälle.¹³³

De prostituerade kvinnorna är ofta svikna och känslomässigt övergivna personer som har dåliga förutsättningar för att klara sig bra i samhället. De

¹³¹ Omsäter, Margareta. Uppdrag prostitution: en rapport från Prostitutionsgruppen i Göteborg. Stockholm 1989, s. 9 ff.

¹³² Ibid. s. 42.

¹³³ Sandell, Göran. Könsköparna. Stockholm 1996, s. 38.

var också ofta utsatta för sexuella övergrepp när de var yngre.¹³⁴ De är ofta ofria att göra som de vill, de har hamnat i en ond cirkel som de inte vet hur de skall bryta.¹³⁵ De flesta kvinnorna missbrukar antingen alkohol eller narkotika eller både och.¹³⁶

För att dessa kvinnor skall kunna sluta med prostitution så krävs det att de mår bra både fysiskt och psykiskt och att de kan få hjälp och stöttning av olika samhällsinstanser.¹³⁷ Hela deras sociala situation måste ändras, det räcker inte med att de bara slutar att prostituera sig, de måste eventuellt få hjälp med bostad, att hitta ett "riktigt" arbete samt få hjälp och behandling för att komma ifrån ett eventuellt missbruk etc.¹³⁸

Eftersom prostitution är ett socialt samhällsproblem så krävs det en attitydförändring i samhället för att antalet prostituerade och antalet köpare av sexuella tjänster skall minska.¹³⁹ Det måste skapas en opinion mot prostitution samtidigt som det sätts in behövliga sociala insatser.¹⁴⁰ Finns det en tillåtande attityd i samhället att det är acceptabelt att köpa sexuella tjänster så kommer det alltid att finnas köpare.¹⁴¹ Kort och koncist kan man säga att prostitution beror på de olika könsrollerna och på att det råder ojämlikhet och ojämställdhet i samhället.¹⁴²

Idag är inte prostitution bara ett socialt samhällsproblem utan det är också fråga om ett fenomen som är kulturellt betingat, som är oönskat och oacceptabelt.¹⁴³ Det är därför av vikt att samhället tar ställning mot det som inte är sunt och riktigt, däribland prostitution.¹⁴⁴

För att komma åt prostitutionsproblemet är det viktigt att man undersöker vilka människor det är som säljer sexuella tjänster och vilka människor det är som köper sexuella tjänster, för om dessa köpande personer inte fanns så skulle det inte heller finnas någon prostitution. Alltså måste människans attityd till prostituerade ändras, de måste förstå att det inte är acceptabelt att utnyttja någon annans kropp för sin egna sexuella tillfredsställelse. Detta är dock lättare sagt än gjort eftersom det i regel är svårt att få kontakt med de köpsköpande männen.¹⁴⁵ Köparna, männen kan välja om de vill köpa sex eller inte, de säljande kvinnorna däremot är ofta under tvång och kan inte

¹³⁴ Omsäter, Margareta. Uppdrag Prostitution: en rapport från Prostitutionsgruppen i Göteborg, s. 15.

¹³⁵ Ibid. s. 73 f.

¹³⁶ Socialstyrelsen. Kännedom om prostitution 1998-1999, s. 39.

¹³⁷ Omsäter, Margareta. Uppdrag Prostitution: en rapport från Prostitutionsgruppen i Göteborg, s. 27.

¹³⁸ Ibid. s. 70.

¹³⁹ Ibid. s. 18.

¹⁴⁰ Ibid. s. 35. ff.

¹⁴¹ Ibid. s. 50.

¹⁴² Sandell, Göran. Köpsköparna, s. 237 f.

¹⁴³ Träskman, Per Ole. Går det att tygla lustan? Om straffbar pornografi, pedofili och prostitution. s. 358.

¹⁴⁴ Omsäter, Margareta. Uppdrag Prostitution: en rapport från Prostitutionsgruppen i Göteborg, s. 52.

¹⁴⁵ Ibid. s. 31 ff.

göra detta val. Därför skall man fokusera på männen och få dem att sluta köpa sexuella tjänster för att prostitutionen skall minska.¹⁴⁶ Följande citat belyser att det är av vikt att fokusera på de könsköpande männen och deras inställning till prostituerade.

”Jag kanske förstår att det inte är bra många gånger för tjejerna. Men dom ställer ju upp för mej. Och jag tar det som bjuds. Sen struntar jag i hallickar och andra sådana mystiska saker som tycks hända i deras kretsar. Det är en fråga om min överlevnad, inte om hennes” Nils.¹⁴⁷

Det finns de som hävdar att de män som köper sexuella tjänster har någon form av psykisk skada att det är ett avvikande beteende att köpa sexuella tjänster, att dessa män inte alls har något fritt val när det gäller om de skall köpa eller ej. Är det på detta viset så skall ju också männen ses som offer och inte som förövare som skall straffas utan kanske ges hjälp istället.¹⁴⁸

Det har gjorts en undersökning bland ett antal könsköpande män och genom denna undersökning har man kunnat dela in de köpande männen i olika kategorier utifrån deras uppväxt, deras syn på sex och sexualitet etc. Denna undersökning försöker kartlägga männen så att man utifrån resultatet kan rikta in de åtgärder som krävs för att förmå dessa män att sluta gå till prostituerade.

Den första gruppen kallas allkonsumenter. De män som återfinns i denna grupp har lätt att få kontakt med kvinnor. Deras kontakt med kvinnor är sexualiserad, de hävdar att allt går att köpa, även kvinnor för att tillfredsställa det sexuella behovet. De här männen köper regelbundet sexuella tjänster, vilket de inte kommer att sluta med oavsett om det är fråga om en kriminell handling eller ej. Anledningen till att de köper sex av prostituerade kvinnor är att de vill få sin manlighet bekräftad, de är rädda för närhet och de vill känna sig överlägsna kvinnorna. Männens uppfattning om prostitution är att denna inte kommer att försvinna.

Den andra gruppen är den som kallas relationsundvikarna. Denna grupp är väldigt liten och den består av män som träffar många olika kvinnor samtidigt som de går till prostituerade. Anledningen till att de inte har några fasta relationer är att de inte vågar ha några närmare djupa relationer, de vill ha sin frihet och leva ut sin sexualitet till fullo. Ofta har dessa män störda relationer till kvinnor tidigare i livet därför är de rädda för att bli beroende och komma för nära en kvinna. De anser att det är bra att gå till prostituerade för de ställer inga krav och det finns ingen risk att de blir för känslomässigt engagerade.

En tredje grupp av könsköpande män är den gruppen som kallas kompletteringsköparna. De har fasta relationer med en kvinna samtidigt som de köper sexuella tjänster av prostituerade. Anledningen till att de köper sexuella tjänster är många gånger beroende på att de har ett dåligt

¹⁴⁶ Ibid. s. 50 f.

¹⁴⁷ Ibid. s. 31.

¹⁴⁸ Sandell, Göran. Könsköparna, s. 164.

fungerande sexualliv hemma. För dessa män är det viktigt med trohet gentemot sin fru därför går de till prostituerade istället för att skaffa sig en älskarinna för de anser sig inte vara otrogna om de köper sexuella tjänster för då skapas det inga känslomässiga band. De skulle sluta att köpa sex om de fick ett bättre fungerande sexualliv hemma med frun för sexköpet skapar ångest.

Den fjärde gruppen består av de relationssökande männen. De här männen köper bara sex när de inte har någon fast relation med en kvinna. Ofta har de erfarenhet av dåliga familjerelationer som innebär att de har svårt att få kontakt med kvinnor och få en relation till dem. Skulle de få en seriös relation så skulle de här männen sluta att gå till prostituerade för de mår oerhört dåligt när de köper sex. Männen vill så gärna ha en fast relation, de har nästan en överdriven längtan efter en relation vilket gör det svårt att få en fast relation för de är som vuxna barn som ingen kvinna egentligen vill ha. De blir ofta avvisade av "vanliga" kvinnor därför anser de att det är bättre om de går till prostituerade för de blir i alla fall inte avvisade av dem.

Den sista gruppen som man delat in de könsköpande männen i är den refuserade gruppen. I denna grupp återfinns de män som bara har haft sex med prostituerade kvinnor. De har ofta haft relationsproblem med tjejer och kvinnor under sin uppväxt. De skulle sluta gå till prostituerade om de hittar rätt kvinna att bygga en relation med. Detta är dock oerhört svårt för de har ingen tro på sig själva när det gäller relationer till "vanliga" kvinnor, de är rädda för att misslyckas och i en prostitutionskontakt kan de inte misslyckas vilket gör att de känner sig säkra när de träffar en prostituerad kvinna.¹⁴⁹

Sammantaget kan man säga att många män som köper sexuella tjänster har en oförmåga eller rädsla för att träffa en kvinna som de kan ha en seriös relation med. De män som redan har en seriös relation med en kvinna men som ändå går till prostituerade hävdar att de skulle sluta med detta beteende om det bara hade varit så att de haft ett fungerande sexualliv med sin kvinna.

Många män som besöker prostituerade kvinnor flyr från verkligheten, det är kaos inom dem och de har svårt att hantera sina känslor, de vill ha enkelhet och förenklingar. De anser att verkligheten är hemsk, de vill hellre leva i fantasin för i fantasin är det enklare och lättare att leva, de behöver inte utstå någon kritik och de riskerar inte att bli avvisade. Där kan man dölja sin dåliga självkänsla och det ställs inga orimliga krav som kan vara svåra att leva upp till. De har ofta negativa mans- och kvinnobilder som kan bero på att de har varit utsatta för olika sexuella övergrepp tidigare i livet.¹⁵⁰ Flertalet av de könsköpande männen känner sig misslyckade och de känner ångest över sitt leverne, därför fortsätter de att besöka prostituerade för att döva sin ångest och så går det runt i en ond cirkel som de inte riktigt vet hur de skall bryta på grund av sin ångest.¹⁵¹

¹⁴⁹ Ibid. s. 151 ff.

¹⁵⁰ Ibid. s. 173 ff.

¹⁵¹ Ibid. s. 216 ff.

Det är intressant att se vilka åsikter som finns bland de könsköpande männen angående sexköpslagen. Flertalet köpare säger att lagens tillkomst inte har förändrat deras beteende överhuvudtaget. Vissa hävdar å sin sida att det inte är aktuellt med sexköp längre för de köpte relativt sällan. En del män är stammis hos någon prostituerad varför lagen inte har någon som helst påverkan på dem, de träffas kanske bara på en annan plats än tidigare. Andra kontaktytor används idag, många figurerar i inomhusprostitutionen och känner sig inte så berörda av lagen och är inte heller så rädda för upptäckt eller liknande eftersom polisen arbetar mest med gatuprostitutionen. En del könsköpande män har dock blivit mer försiktiga än tidigare, de har påverkats av polisens spaningsverksamhet.

Ytterligare en fråga som är intressant är den om köparnas tankar angående en kriminalisering. I det stora hela har flertalet av de könsköpande männen en negativ inställning till en kriminalisering. De anser att lagen är ett slag i luften eftersom prostitutionen flyttar på sig till andra miljöer och man hittar nya sätt att få kontakt med kvinnorna. De anser vidare att lagen är tandlös på så sätt att den drabbar bara kvinnor som redan är utsatta, de "smarta" prostituerade finns inte på gatan utan på andra platser där deras verksamhet är svår att upptäcka. Männen anser också att det är fel att bara kriminalisera deras handlande för det skall ju faktiskt vara så att vi lever i ett jämställt samhälle och det är då orättvist att straffa dem men inte kvinnorna. Slutligen så finns det åsikter om att prostitution är världens äldsta yrke, det vill säga prostitution har alltid funnits och det kommer alltid att finnas så det är ingen idé att försöka lagstifta bort den.¹⁵²

Det är inte bara prostitutionsgruppen som har tankar och åsikter om prostitutionen som fenomen och hur man skall bemästra könshandeln utan även andra människor och grupper. Ytterligare förslag på åtgärder som samhället kan vidta är bland annat att lönsamheten av prostitution tas bort samtidigt som man gör det praktiskt omöjligt att sälja, hur det skall gå till i praktiken är en annan sak, kanske är det relativt enkelt eftersom de prostituerade är en relativt liten grupp som man kan komma åt på många plan till exempel politiska, ekonomiska, sociala och individuella. Ett förslag är att de prostituerade skönstaxeras och riskerar åtal för skattebedrägeri för då skulle det antagligen inte vara lika attraktivt att gå på gatan. Vilket förhoppningsvis skulle resultera i färre antal prostituerade.

Frågan är dock om man kan få dem att sluta sälja sina kroppar man har ju från samhällets sida försökt stoppa missbrukare av alkohol eller narkotika utan att ha lyckats fullt ut. Är det då möjligt att hjälpa de prostituerade?¹⁵³

¹⁵² Socialstyrelsen. Kännedom om prostitution 1998-1999, s. 42 f.

¹⁵³ Persson, Leif GW. Horor, hallickar och torskar: en bok om prostitutionen i Sverige1, s. 217 ff.

12.1.1 Prostitutionsgruppens åsikter om lagstiftning

Enligt prostitutionsgruppen kan det inte bli aktuellt med en legalisering av prostitutionen för en legalisering skulle inte begränsa prostitutionen utan könshandeln skulle öka och fler kvinnor skulle komma att hamna i prostitutionsträsket.¹⁵⁴

När det gäller en kriminalisering så anser prostitutionsgruppen att det är bra med en lagstiftning med normativ effekt, de drar en parallell med agalagstiftning, vilken har gjort att människors medvetenhet om aga har ökat och därmed har aga minskat. En normerande lagstiftning mot prostitution kommer förhoppningsvis ha samma effekt på människors medvetande och detta kommer i förlängningen leda till att prostitutionen minskar och förhoppningsvis helt utplånas.¹⁵⁵

Vidare hävdar prostitutionsgruppen att det är viktigt att man i ett modernt samhälle inte tillåter könshandel där man kan utnyttja och köpa någon annan för ens egna sexuella behov. Lagstiftning är också bra för då minskar man förhoppningsvis nyrekryteringen samtidigt som man begränsar den maffiastyrda handeln med kvinnor i prostitutionssyfte. Samtidigt som antalet könsköpare skulle minska.¹⁵⁶ Det är vanligt med prostitution i många av EU länderna. I dessa länder är det många gånger samhälleligt accepterat och affärsmässigt med prostitution. För att markera vårt avståndstagande i Sverige är det bra med en kriminalisering.¹⁵⁷

Det finns givetvis problem med en kriminalisering och det är främst svårt att kontrollera förbudets efterlevnad, prostitutionen tar sig andra former och försvinner mer inomhus etc. För att det skall vara möjligt att kriminaliseringen skall bli effektiv så måste polis och sociala myndigheter få ökade resurser.¹⁵⁸

Prostitutionsgruppen frågar sig om det är nödvändigt att öka antalet lagar på området, det skulle kanske vara fullt tillräckligt att ta bort åldersgränsen som förbjuder köp av sexuella tjänster av någon under 18 år så att detta förbudet skall gälla köp av sexuella tjänster av alla människor oavsett ålder på säljaren.¹⁵⁹

Enligt prostitutionsgruppen finns det andra åtgärder jämte en kriminalisering som kan vidtagas. Bland annat att man förbjuder sexklubbar för dessa klubbar är ofta en inkörsport för kvinnorna till den "riktiga" prostitutionen.

¹⁵⁴ Sandell, Göran. Könsköparna, s. 243 ff.

¹⁵⁵ Omsäter, Margareta. Uppdrag Prostitution: en rapport från Prostitutionsgruppen i Göteborg, s. 50.

¹⁵⁶ Sandell, Göran. Könsköparna, s. 243 ff.

¹⁵⁷ Månsson, Sven-Axel m.fl. Bordell Europa. Göteborg 1992, s. 23 ff.

¹⁵⁸ Sandell, Göran. Könsköparna, s. 243 ff.

¹⁵⁹ Omsäter, Margareta. Uppdrag Prostitution: en rapport från Prostitutionsgruppen i Göteborg, s. 51.

För att komma åt restaurangprostitutionen så kan det ställas högre krav på ordning, nykterhet och trevnad på restaurangerna annars blir restauranginnehavaren av med sitt utskänkningstillstånd.

Även spridning av kunskap till allmänheten om prostitution och dess skadeverkningar skulle vara en effektiv åtgärd för att ändra människors beteende och attityder. Kan man inplantera tankar om att det är omodernt, omanligt och omänskligt att köpa sexuella tjänster har man kommit en bra bit på väg. Ytterligare en åtgärd skulle vara att könskvotera föräldraledigheten. För prostitutionsgruppen tror att fäder har svårt att köpa sexuella tjänster om de har små barn hemma, på grund av att det skulle kännas moraliskt fel. Även könsrelationerna skulle behöva förbättras för då skulle det inte finnas något behov av att köpa sex där vissa människor kränks och utnyttjas för att tillfredsställa någon annan.¹⁶⁰

12.2 Nationell handlingsplan

Regeringen arbetar med en nationell handlingsplan för att bland annat bekämpa prostitutionen.

I handlingsplanen föreslås det att insatser görs på flera områden utöver de insatser som redan görs, till exempel mer förebyggande arbete mot prostitutionen, skyddsinsatser till prostitutionens offer, olika former av bidrag till prostitutionens offer, översyn av befintliga och eventuellt nya straffrättsliga åtgärder, utvecklande arbete inom såväl polisen, socialtjänsten som rättsväsendet. Särskilda åtgärder skall vidtas för att förebygga respektive motverka den efterfrågan som finns och som leder till att kvinnor utnyttjas sexuellt.

Regeringens handlingsplan presenteras under år 2005.¹⁶¹

¹⁶⁰ Sandell, Göran. Könsköparna, s. 243 ff.

¹⁶¹ Näringsdepartementets faktablad juli 2004 s. 4.

13 Analys

Könshandeln är ett kontroversiellt ämne att diskutera och alla har en åsikt antingen för eller emot en kriminalisering av denna företeelse. Olika åsikter finns också angående huruvida den säljande, oftast kvinnan, skall gå fri från ansvar. Jag har under arbetets gång pendlat mellan olika åsikter därför har jag stor förståelse för att det för lagstiftaren inte har varit så enkelt när man väl beslöt sig för att kriminalisera de människor som köper tillträde till någon annans kropp enkom för att tillfredsställa sina egna sexuella behov. För att kunna ställas till ansvar för brott mot lagen så krävs det således att den misstänkte mot ersättning skaffat sig en tillfällig sexuell förbindelse.

13.1 Kriminaliseringsfrågan

De tyngsta argumenten i slutet på 1990-talet när man diskuterade en kriminalisering och sedermera tog ett kriminaliseringsbeslut var att man ansåg prostitutionen som ett socialt förkastligt fenomen och att de säljande kvinnorna men också samhället i stort behövde ett utökat skydd mot detta fenomen. Normaliseringsargumentet vägde också tungt, det ansågs finnas en risk att med tanke på att vi blir alltmer internationaliserade i Sverige så kan det antas att vi antar den mer liberala synen på prostitution som finns på kontinenten. Att vi anser att prostitution är en del av samhället och att det är legitimt att både sälja och köpa sexuella tjänster. Eftersom vi i Sverige anser att prostitutionen skadar alla inblandade parter men också samhället så var ett kriminaliseringsbeslut tvunget att fattas. Visserligen vidtogs och vidtas fortfarande olika sociala insatser för att stävja könshandeln men dessa har varken varit eller är tillräckliga.

Det fanns givetvis också motargument, bland annat det att om ett straffbud infördes så fanns det risk att prostitutionen skulle gå under jorden och bedrivas i det fördolda. Viss hänsyn togs till argumentet men det avfärdades med att prostitutionen redan innan ett kriminaliseringsbeslut mer eller mindre drevs i det fördolda så att ett straffbud skulle varken göra till eller från i detta sammanhang.

Som jag ser det så var det skyddsaspekten både mot kvinnorna och samhället som gjorde att vi fick en lag år 1999 som förbjuder köp av tillfälliga sexuella förbindelser.

Det var inte bara en lags vara eller icke vara som diskuterades och som fortfarande diskuteras utan även den form som lagen har. Det vill säga att det inte är fråga om en dubbel kriminalisering utan man har valt att enbart kriminalisera den ena parten i könshandeln. Jag är själv mycket tveksam till denna lösning. Min uppfattning är att om det skall finnas en lag som förbjuder köp av sexuella tjänster så bör också den säljande parten omfattas av straffbudet för utan en säljande part så kan inte någon göra sig skyldig till

ett straffbart köp. Jag håller med om att kvinnan i många fall är ett offer, att hon har hamnat mellan två stolar, men hon gör fortfarande ett val. Kanske är det så att hon prostituerar sig för att finansiera sitt missbruk som hon ägnar sig åt för att orka stå ut med att ta emot nya kunder var och varannan timme, veckans alla dagar, men hon har fortfarande ett val. Alla människor har ett val. I det fall kvinnan inte har ett val när hon säljer sexuella tjänster är hon oftast utsatt för en kopplare och då är det andra bestämmelser som gäller. Kvinnan är den parten i könshandeln som finns på gatan, hon går med på att någon får sexuellt tillträde till hennes kropp för pengar, hon kan säga nej.

Sociala insatser görs för att hjälpa de prostituerade kvinnorna bort från gatan, bort från missbruket men dessa insatser har inte fungerat fullt ut. Varför då inte kriminalisera hennes handlande och i påföljdsbestämningen göra det möjligt för kvinnorna att få relevant vård så att de en gång för alla, förhoppningsvis i alla fall, får den vård och det stöd de behöver för att sluta sälja sexuella tjänster.

13.2 Samtycke, anstiftan respektive medverkan

Eftersom ett av lagens skyddsintresse är att skydda den prostituerade kvinnan kan det inte bli fråga om att tillämpa bestämmelserna om anstiftan eller medverkan på den säljande parten för hon kan ju inte anstifta någon till att begå ett brott mot henne själv. Därför har man sagt att den säljande parten omfattas av *concursum necessarium*. Vilket innebär att det är nödvändigt att säljaren medverkar för att köparen skall göra sig skyldig till ett brott men säljaren riskerar inte att straffas för sin medverkan för straffbestämmelsens syfte är att skydda den säljande parten.

Det har i svensk rättstillämpning sagts att man inte kan samtycka till att någon begår ett sexualbrott mot en. Visserligen faller inte förbudet om könshandeln in under brottsbalkens bestämmelser om sexualbrott men det finns ett förslag på att straffbudet skall omfattas av brottsbalken och lagen har vissa likheter med till exempel koppleri som finns upptaget i brottsbalken så man kan säga att förbudet mot könshandeln är ett brott mot den sexuella integriteten. Annars skulle man kunna säga att den prostituerade kvinnan ger sitt samtycke till att någon begår ett brott mot henne och att gärningsmannen i det fallet skall gå fri från ansvar. Men det är inte möjligt att ge sitt samtycke till brott mot den sexuella integriteten.

13.3 Tillämpningen av lagen

När det gäller tillämpningen av lagen så har både Socialstyrelsen och Brottsförebyggande rådet kommit fram till genom sina undersökningar att den synliga gatuprostitutionen minskade drastiskt i och med införandet av sexköpslagen. Denna form av prostitution har sedan återkommit fast i mindre skala än tidigare. Vad man inte har kunnat säkerställa är huruvida köparna och säljarna har hittat andra kontaktvägar och om prostitutionen

således tagit sig andra former. Det kan antagas att man idag i större utsträckning använder sin av andra kontaktsätt till exempel Internet och mobiltelefoner och att man träffas på andra platser än tidigare. Jag har svårt att föreställa mig att världens äldsta yrke mer eller mindre har utplånats på grund av en lagstiftning. Jag tror att könshandeln alltid kommer att finnas, det finns inget som talar för att bara det finns en lagstiftning så försvinner kriminaliteten, det har inte fungerat i andra fall, till exempel så är det förbjudet att slåss och döda men det förekommer ändå dagligen. Ett argument mot detta är agalagstiftningen, sedan denna trädde ikraft så har aga kan man säga utplånats, fast å andra sidan så vet man inte vad som försiggår mellan hemmets fyra väggar. Skillnaden kan kanske vara att när det gäller aga så har vi med barn som brottsoffer att göra och det kanske hos vissa människor är skillnad än om vi har vuxna kvinnor som brottsoffer. Barnen är mer skyddsvärda.

För att se om och hur lagen har tillämpats sedan ikraftträdandet år 1999 så valde jag att leta reda på domstolsavgöranden, men detta arbete var lättare sagt än gjort. I och med att domstolarna inte använder sig av något sakregister så måste man veta namn eller målnummer för att få tag i domar. Jag bestämde mig således för att gå igenom samtliga domar som avkunnats i Göteborgs tingsrätt sedan den 1 januari 1999 fram till den 30 juni 2004 för att få fram relevanta domar. Anledningen till att jag valde Göteborgs tingsrätt är att det är en stor domstol och att Göteborg är en storstad som både haft och fortfarande har mer eller mindre omfattande prostitution. Jag fann nio fällande domar, jag hittade däremot inga friande. Domskälen var korta och domsluten baserades på den tilltalades erkännande och/eller vittnesuppgifter. Anledningen till att det finns ett fåtal domar att ta del av beror mycket och mycket på att många som köpt sexuella tjänster har godkänt det strafföreläggande som åklagaren förelagt dem och därmed så når fallet aldrig rättegångssalen. En annan anledning tror jag är den att det inte finns så många som misstänkts för köp av sexuella tjänster, detta på grund av att det är svårt med bevisningen men också att polisen inte har de resurser som krävs för att aktivt kunna arbeta för att brott mot lagen beivras.

Många förundersökningar har lagts ner på grund av bristande bevisning. Det har varit svårt att få någon att erkänna sexköp och det har varit svårt att bevisa att två parter kommit överens om sexuella tjänster mot ersättning och att bevisa att denna ersättning har utgivits eller skall komma att utges.

På grund av svårigheter med att bevisa att ett brott skett så är det brottsligt att försöka köpa sexuella tjänster. Det har dock inte varit enkelt att bevisa att någon försökt köpa sexuella tjänster heller, utan det har krävts ett erkännande eller att polisen ingripit när de tror sig kunna bevisa att ett erbjudande om ersättning lämnats. Det har i förarbetena till lagen sagts att försökspunkten är uppnådd när ett erbjudande om ersättning för sexuella tjänster har lämnats.

13.4 Effektiv lagstiftning

För att en lagstiftning skall vara effektiv och uppfylla sitt syfte så krävs det att polisen och övriga myndigheter som kan vara av betydelse för rättsskipningen får de resurser som krävs för att försöka beivra brott mot lagen. Det är inte tillräckligt att stifta en lag och sedan hoppas på att människor avhåller sig från att begå brott, man måste se till att lagen tillämpas på ett korrekt sätt och att människor som begår överträdelser straffas annars urholkas människors rättsmedvetande vilket gör att samhällsmedborgarnas respekt för de lagar och regler vi har minskar. För effektiv lagstiftning krävs också att lagen är relativt lätt att tillämpa, att det inte finns några större tolkningsproblem respektive bevisproblem. Det har i fallet med sexköpslagen funnits många sådana problem vilket medfört svårigheter med rättstillämpningen. Det har till exempel varit svårt att veta vilket sexuellt umgänge det skall vara fråga om. I svensk rätt har vi den inställningen att i tveksamma fall så skall man hellre fria än fälla vilket medför att om det finns omfattande tolknings – respektive bevisproblem så är inte lagstiftningen effektiv på grund av att de som misstänks för brott i många fall inte kan ställas till ansvar och få ett rättmätigt straff. Lagens betydelse och syfte är väl menat men det blir så fel om man inte kan tillämpa den, vilket betyder att man har stiftat en lag som är tandlös och som i mångt och mycket inte fyller sin tänkta funktion.

13.5 Nytt lagförslag

Eftersom lagen har varit svår att tillämpa har nu ett nytt förslag kommit på en reformering av straffbudet. Reformeringen går dels ut på att straffbudet skall omfattas av brottsbalkens sjätte kapitel och dels på att tillämpningsområdet skall utvidgas något.

Tillämpningsområdet blir vidare eftersom regeringen föreslår att uttrycket ”sexuellt umgänge” byts ut mot ”sexuell handling”. Förutom de handlingar som omfattades tidigare kommer nu också de handlingar att omfattas som innebär till exempel att föremål förs in i kvinnan etc. Det har vid tillämpningen av den befintliga lagen varit tveksamt om den personen omfattas av straffbudet som låter någon annan köpa en sexuell förbindelse åt honom. Eftersom lagen lätt kan kringgåas genom att man hävdar att någon annan betalat så är man inte köpare så föreslås det nu att även den som låter skaffa sig en sexuell förbindelse skall omfattas av straffbudet.

13.6 Avslutande ord

Den som begår brott mot lagen riskerar böter eller fängelse i högst sex månader om han fälls. De fall som varit uppe till prövning och där den tilltalade fällts har resulterat i att den dömde skall betala ett bötesbelopp som inte varit alltför högt. Kanske skulle det vara bättre att ha ett strängare straff så att människor avhåller sig från att begå brott på grund av rädsla för hårda repressalier. Eventuellt att det i fler fall utdöms fängelse som kan omvandlas

till fotboja som begränsar den dömdes liv. Det vill säga lagstiftningen skall ha en individualpreventiv verkan vid sidan av den allmänpreventiva.

Jag är tveksam till huruvida vi skall ha en lag i Sverige som förbjuder köp av sexuella tjänster om vi inte också förbjuder de som säljer dessa tjänster. Jag ser det som en form av dubbelmoral att vi säger att man inte får köpa sex men det är legitimt att sälja, vem skall man då sälja till om det inte finns köpare? Argument mot detta säger att det så länge det finns köpare så finns det säljare så om man ser till att det inte finns köpare så kommer det inte heller att finnas säljare. Jag tror visserligen att det kan vara så men det kan också mycket väl vara på det viset att så länge det finns säljare så kommer det också att finnas köpare. Många köpare bryr sig inte om ifall de gör sig skyldiga till brott och i och med att det är svårt att fälla någon för brott mot lagen så ser man det som relativt riskfritt att köpa sex om man bara är lite försiktig.

Övriga insatser förutom de juridiska kan vara nog så effektiva. Till exempel fortsatt socialt arbete genom att försöka förmå de prostituerade att sluta med sitt handlande, ge dem det stöd och den hjälp de behöver för att sluta med sitt destruktiva beteende. Uppmärksamma tonårsflickor som är på väg att hamna snett, hjälpa dem att hitta sin plats i samhället utan att de skall behöva gå på gatan. Här har föräldrar och skola ett stort ansvar.

Om vi fortfarande skall ha en lag som förbjuder köp men tillåter försäljning av sexuella tjänster så anser jag att man då också skall låta de prostituerade få skaffa sig ett F-skattebevis och bilda fackföreningar etc. så att de omfattas av vårt sociala skyddsnät den dag de väljer eller tvingas att sluta med prostitution.

Som lagen ser ut idag med de tillämpningsproblem och bevisproblem som kanske också kommer att finnas kvar efter reformeringen så anser jag lagen vara ett slag i luften.

14 Litteraturförteckning

14.1 Böcker och artiklar

Diesen, Christian m.fl. *Bevis*. Stockholm 1997.

Ekelöf, Per Olof m.fl. *Rättegång – Första häftet*. Lund 1997.

Ekelöf, Per Olof m.fl. *Rättegång – Fjärde häftet*. Göteborg 1995.

Ekelöf, Per Olof m.fl. *Rättegång – Femte häftet*. Stockholm 1998.

Ekelöf, Per Olof m.fl. *Supplement till Rättegång I-V*, Stockholm 1997.

Holmqvist, Lena m.fl. *Brottsbalken – En kommentar – del II*. Göteborg 2000.

Jareborg, Nils. *Allmän kriminalrätt*. Göteborg 2001.

Jareborg, Nils m.fl. *Straffrättens påföljdslära*. Stockholm 2000.

Lernestedt, Claes m.fl. *Sexköpskriminaliseringen – till skydd av vad? – del I*, Juridisk Tidskrift 1999/00.

Lernestedt, Claes m.fl. *Sexköpskriminaliseringen – till skydd av vad? – del II*, Juridisk Tidskrift 2000/01.

Månsson, Sven-Axel m.fl. *Bordell Europa*. Göteborg 1992.

Omsäter, Margareta. *Uppdrag Prostitution: en rapport från prostitutionsgruppen i Göteborg*. Stockholm 1989.

Persson, Leif GW. *Horor, hallickar och torskar: en bok om prostitutionen i Sverige*. Stockholm 1981.

Sandell, Göran. *Könsköparna: varför går män egentligen till prostituerade? Djupanalys av män som köper sex*. Stockholm 1996.

Söderlind, Peder. *Prostitution på Internet*. Stockholm 2003.

Träskman, Per Ole. *Går det att tygla lustan? Om straffbar pornografi, pedofili och prostitution*. Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland, 1998.

14.2 Offentligt tryck

Regeringens proposition 1997/98:55 *Kvinnofrid*.

14.3 Statens offentliga utredningar

SOU 1995:15 *Könshandeln*: betänkande av 1993 års prostitutionsutredning.

SOU 2001:14 *Ett ökat skydd för den sexuella integriteten och angränsande frågor*.

14.4 Övrigt

Brottsförebyggande rådet. *Förbud mot köp av sexuella tjänster: tillämpningen av lagen under första året*. BRÅ rapport 2000:4. Stockholm 2000.

Karnov 2003/04.

Socialstyrelsen. *Kännedom om prostitution 1998-1999*. Stockholm 2000.

14.5 Internet

Justitiedepartementet. Lagrådsremiss. *En ny sexuallagstiftning*.
<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/26198>

Näringsdepartementets faktablad juli 2004. *Prostitution och handel med kvinnor*.
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/02/71/17/4a942b4d.pdf>

Samtliga Internetadresser var aktuella per 2004-09-09 kl. 14.00.

15 Rättsfallsförteckning

15.1 Avgöranden från Göteborgs Tingsrätt

Mål nr B 980-99, rotel 82

Mål nr B 4725-99, rotel 85

Mål nr B 8051-02, rotel 95

Mål nr B 2284-02, rotel 93

Mål nr B 10023-02, rotel 76

Mål nr B 1366-03, rotel 73

Mål nr B 5642-03, rotel 76

Mål nr B 11854-03, rotel 82

Mål nr B 12433-03, rotel 95

15.2 Avgörande från Malmö Tingsrätt

Mål nr B 1101-01, rotel 41

15.3 Avgörande från Hovrätten över Skåne och Blekinge

Mål nr B 1041-01, rotel 36

15.4 Avgörande från Högsta Domstolen

NJA 2001 s 527